

Slovenská národná rada 1946

Stenografický zápis

o priebehu 19. zasadnutia pléna SNR, konaného dňa 16. júla 1946 v Bratislave.

Obsah:

1. Otvorenie	3
2. Ospravedlnenie neprítomných	3
3. Zpráva o rozdanej tlači	3
4. Schválenie dohody uzavretej medzi Predsedníctvom SNR a vládou dňa 28. júna 1946	3
5. a) Prejav predsedu Slovenskej národnej rady Dr. Jozefa Lettricha	4
b) Prejav predsedu Najvyššieho kontrolného dvora Dr. Fe- dora Thurzu	6
c) Prejav člena SNR Jozefa Lukačoviča	13
d) Prejav poverenika pre školstvo a osvetu Laca Novo- meského	16
e) Prejav člena SNR Vasila Kapišovského	19
f) Prejav člena SNR Petra Škodáčka	20
g) Hlasovanie o prednesenej zpráve	22
6. Zpráva právneho výboru o návrhu Predsedníctva Sloven- skej národnej rady na vydanie nariadenia o obnovení Slo- venskej národnej rady na podklade výsledku volieb do Ústavodarného národného zhromaždenia	23
Zpravodajca: povereník pre veci vnútorné Dr. Július Vik- tory	23
7. Rozprava o prednesenom návrhu	24
a) Reč člena SNR Jána Laudára	24
b) Reč poverenika pre dopravu a verejné práce Dr. Gu- stáva Husáka	25
c) Hlasovanie o prednesenej zpráve	33

8. Zpráva právneho výboru o návrhu Predsedníctva Slovenskej národnej rady na vydanie nariadenia o obnove národných výborov na Slovensku na podklade výsledku volieb do Ústavodarného zhromaždenia	33
Zpravodajca: povereník pre veci vnútorné Dr. Július Viktor	33
9. Rozprava o prednesenej zpráve	34
a) Reč člena SNR Pavla Slosiarika	34
b) Reč člena SNR Andreja Žiaka	35
c) Reč člena SNR Teofila Homera	38
d) Hlasovanie o prednesenej zpráve	39
10. Interpelácia členov Slovenskej národnej rady Dr. Linczényho—Topoliho a spoločníkov Slovenskej národnej rade vo veci Poliakmi obsadeného územia severného Spiša a Hornej Oravy	39
11. Zakľúčenie	40

Stenografický zápis z 19. zasadnutia pléna Slovenskej národnej rady konaného dňa 16. júla 1946 v Bratislave.

Začiatok: 15.15 hod.

Koniec: 21. hod.

Prítomní: Predseda Slovenskej národnej rady Dr. Jozef Lettrich, podpredsedovia Slovenskej národnej rady Ing. Jozef Styk, Dr. Ivan Horváth, pplk. Milan Polák a Ladislav Holdoš.

77 členov Slovenskej národnej rady, predseda Sboru povereníkov Karol Šmidke a povereníci: Dr. Samuel Belluš, Dr. Matej Josko, Dr. Gustáv Husák, Ing. Kornel Fillo, Dr. Ján Ševčík, Dr. Ján Púll, Dr. Martin Kvetko, Ladislav Novomeský a Dr. Július Viktory.

Predseda SNR Dr. Jozef Lettrich: (cengá).

Otváram 19. zasadnutie pléna Slovenskej národnej rady, a čo najsrdečnejšie vítam medzi nami zástupcov českej tlače a českých parlamentných zpravodajcov, ktorí prišli na Slovensko, aby poznali náš život a dosiaľ vykonané dielo a aby sa stali nositeľmi myšlienky ešte užšieho, bratského spolunažívania Čechov a Slovákov. (Potlesk). (Členovia SNR na počesť príchodu hosťov povstávajú zo svojich miest).

Zisťujem, že Slovenská národná rada je schopná usnášať sa.

Svoju neprítomnosť na dnešnom zasadnutí pléna Slovenskej národnej rady ospravedlnil člen Slovenskej národnej rady pán Ján Hano.

Na dnešnom zasadnutí bola rozdaná táto tlač:

Stenografický zápis o priebehu 17. zasadnutia pléna Slovenskej národnej rady.

Dohoda medzi českým i slovenským Národným frontom o doplnení a zmenách Dohody z 2. júna 1945 a Protokolu z 11. apríla 1946.

Zpráva právneho výboru o návrhu Predsedníctva Slovenskej národnej rady na vydanie nariadenia o obnovení Slovenskej národnej rady na podklade výsledku volieb do Ústavodarného národného shromaždenia.

Zpráva právneho výboru o návrhu Predsedníctva Slovenskej národnej rady o obnovení národných výborov na Slovensku na podklade výsledku volieb do Ústavodarného národného shromaždenia.

Odpoveď povereníka pre veci vnútorné na interpeláciu Dr. Jozefa Brúhu a spol. vo veciach bezpečnostnej služby.

Odpoveď povereníka pre výživu a zásobovanie na interpeláciu č. 192 podanú členmi Slovenskej národnej rady Dr. M. Falťanom, M. Čulenom a spoločníkmi vo veci hospodárenia Sväzu hospodárskych družstiev a verejných obilných skladísk sadbovými zemiakmi a umelými hnojivami.

Odpoveď povereníka pre výživu a zásobovanie na interpeláciu č. 193 podanú členmi SNR Dr. Michalom Falťanom, Markom Čulnom a spoločníkmi vo veci cenových rozpätí pri výkupe, zpracovaní a zpeňaní niektorých roľníckych výrobkov, najmä obilia a zemiakov a cenových rozpätí pri obchode s priemyselnými výrobkami.

Odpoveď povereníka pre veci vnútorné na interpeláciu členov Slovenskej národnej rady Doc. Dr. Paulíny-Tótha a spol. vo veci rozpustenia spolku „Slovenský klub“, poťažne zabavenia jeho majetku a pridelenia tohto majetku spolku „Blok slovenskej inteligencie“.

Oznamujem, že poštou bola rozoslaná táto tlač:

Návrh Predsedníctva Slovenskej národnej rady na vydanie nariadenia o obnovení Slovenskej národnej rady na podklade výsledku volieb do Ústavodarného národného shromaždenia.

Návrh prideliť Predsedníctvo SNR výboru právneho.

Návrh Predsedníctva Slovenskej národnej rady na vydanie nariadenia o obnovení národných výborov na Slovensku na podklade výsledku volieb do Ústavodarného národného shromaždenia.

Návrh prideliť Predsedníctvo Slovenskej národnej rady výboru právneho.

(Predseda SNR Dr. Jozef Lettrich odstupuje a predsedníctva pléna sa ujíma podpredseda SNR pplk. Milan Polák.)

Podpredseda SNR pplk. Milan Polák:

Prikróčime k rokovaniu.

Začneme rokovať o prvom bode programu, ktorým je schválenie novej dohody uzavretej medzi českým a slovenským Národným frontom, resp. medzi vládou a Slovenskou národnou radou.

Udeľujem slovo prvému prihlásenému členovi Národnej rady Dr. Lettrichovi.

Predseda SNR Dr. Jozef Lettrich:

Slávna Slovenská národná rada! Od obnovenia čsl. štátnej samostatnosti uplynulo bezmála 5 štvrtí roka. Behom tohto krátkeho času podarilo sa nám v merítke slovenskom i celoštátnom vykonať veľké budovateľské dielo, ktoré má trvalú hodnotu. To neznamená, že sme vykonali všetko, čo sme vykonať chceli. Myslím, že sme mohli byť ďalej v otázke vnútropolitického pomeru. V tomto ohľade nachádzame sa ešte v revolučnom údobí bez novej ústavy Republiky. Čiastočne platia ustanovenia ústavy Republiky z roku 1920, čiastočne sa pridŕžame politických dohôd a proklamácií a ešte najviac opierame sa o faktický stav, aký bol vytvorený počas domáceho a zahraničného československého odboja. Tento stav neprispieva k vnútropolitkej stabilizácii a normalizácii pomerov štátu a preto ho nemožno považovať za ideálny. Naopak, záujmom Republiky ako celku, i Slovenska ako jej nedeliteľnej čiastky je, aby Ústavodarné národné zhromaždenie, ktoré vyšlo z prvých slobodných volieb, prevedených dňa 28. mája 1946, započalo čím skôr s prípravou prác pre vydanie novej československej ústavy. Ústavoprávne provizorium nedá sa dosť dobre regulovať politickými dohodami, uzavretými už či medzi Predsedníctvom Slovenskej národnej rady a vládou, alebo medzi slovenskými a českými politickými stranami. Politické dohody majú síce morálnu a politickú záväznosť, ale štát treba budovať na právnych základoch. Čím viac politických dohôd, slávnostných deklarácií, tým väčšia složitnosť, neistota a zmätok. Skúsenosti nás dostatočne poučujú o tom, že dohody ľahko podliehajú zmenám, vytvoreným novými politickými situáciami, že pripúšťajú rozdielne výklady a preto aj iné závery, čo všetko sotva možno nazvať konštruktívnym a stabilizačným činiteľom.

Viem, že nová úprava československého pomeru a ústavoprávneho postavenia Slovenska v Republike nie je a nebude ľahkou vecou. Tu bude potrebné veľmi mnoho usilovnej a poctivej práce, vzájomnej dobrej vôle, porozumenia a rešpektu, tu sa budeme musieť zbaviť starých predsudkov a nedostatku smyslu pre veľkorysosť problému, ktorým sa uspokojia po-

žadavky a záujmy slovenské i české, ale i spoločné československé.

Naša Republika obnovovala sa v znamení užších a zdravších politických zásad, ako boly tie, na ktorých spočíval dvadsiatoročný vývoj. Išlo o to, aby obnovené československé štát. spoločenstvo opieralo sa o uznanie slovenskej národnej individuality a o úplnú národnú rovnoprávnosť Čechov a Slovákov. Pod touto novou politikou koncepciou rozumieme toľko, že si bratia Česi budú sami spravovať svoje domáce české veci, ako zasa Slováci svoje vlastné národné veci a potom, že spoločné celoštátne záležitosti budeme spravovať spolu, Česi a Slováci. Tieto zásady doľky svojho slávnostného uznania (aby som spomenul len tie najdôležitejšie) v dohode všetkých československy orientovaných demokratických a protifašistických ideových smerov z polovice decembra 1943, v deklarácii Slovenskej národnej rady, vydanjej v Banskej Bystrici dňa 1. septembra 1944, v dohode delegácie SNR s prezidentom Republiky a československou vládou v Londýne v októbri 1944, v programe všetkých troch československých vlád vytvorených na domácej pôde, menovite prvej vlády v Košiciach z 5. apríla 1945, ďalej vo všetkých troch dohodách uzavretých Predsedníctvom Slovenskej národnej rady s vládou Republiky, menovite v dohode z 2. júna 1945. Košický vládny program sľubuje, že sa tieto zásady zaručia v dôležitých štátnepolitických aktoch. Košický vládny program uznáva Slovenskú národnú radu nielen za oprávnenú predstaviteľku samobytného slovenského národa, ale i za nositeľku moci (moci zákonodarnej, vládnej a výkonnej) na území Slovenska. Vláda v tomto programe sľubuje, že spoločné štátne úkoly bude prevádzať v najjužšej súčinnosti so Slovenskou národnou radou a so Sborom poverenikov ako výkonným vládny organom a že sa postará, aby pri ústavnom riešení pomeru slovenského a českého národa boly konstituované slovenské orgány zákonodarnej, vládnej a výkonnej moci tak, ako ich mal slovenský národ v Slovenskej národnej rade a v Sboře poverenikov. K rozdeleniu právomoci medzi vládou a Sborom poverenikov malo dôjsť neskôršie. O rozdelení právomoci Slovenskej národnej rady a Národného zhromaždenia Republiky Košický vládny program nespomína ničoho. Tieto zásady nestratily ničoho na svojej dôležitosti a časovosti ani dnes. Ich

aplikácia v praktickom živote však naráža na určité ťažkosti, ktoré bolo treba odstraňovať. Išlo najmä o pôsobnosť prezidenta Republiky ako zákonodarného činiteľa v prvých mesiacoch, poťažne Dočasného národného zhromaždenia a vlády i ministerstiev na Slovensku, kde bol revolučnou cestou vytvorený zákonodarný sbor i vládny a exekutívny orgán. Rozhodujúcou vecou nie je totiž to, či máme na Slovensku zákonodarný a vládny sbor, ale jedine a výhradne okolnosť, akú majú právomoc. O túto pôsobnosť išlo v prvom rade hlavne Slovenskej národnej rade v dohodách uzavretých medzi Predsedníctvom Slovenskej národnej rady a vládou republiky v Prahe dňa 2. júna 1945 a 11. apríla 1946. Rozsah pôsobnosti vlády a Sboru povereníkov na Slovensku nebol upravený a otázka zostala otvorená. Tento stav mal za následok, že sa na Slovensku právomoc vlády a rezortných ministerstiev prakticky buď-to vôbec neprejavovala, alebo len veľmi málo. Z týchto príčin bolo potrebné riešiť túto otázku. Stalo sa tak novou, v poradi treťou dohodou medzi Predsedníctvom Slovenskej národnej rady a vládou Republiky, schválenou v Prahe i v Bratislave dňa 28. júna 1946. Túto dohodu máme dnes prerokovať a schváliť v tomto sbore.

V záujme historickej pravdy konštatujem, že návrh tejto dohody, ktorou sa dopĺňujú, poťažne pozmeňujú predchádzajúce dve dohody, bol predostretý predstaviteľmi českých politických strán zástupcom slovenských politických strán na zasadnutí výboru Národného frontu Čechov a Slovákov v Prahe dňa 14. júna 1946. Zástupcovia Komunistickéj strany Slovenska a Strany práce s týmto návrhom hneď vyslovili svoj súhlas. Zástupcovia Demokratickej strany a Strany slobody vyhradili si právo zaujať k nemu stanovisko až po jeho preskúmaní a jeho prerokovaní príslušnými orgánmi ich strán a po vyjadrení sa výboru Národného frontu slovenských politických strán. Výbor Národného frontu českých a slovenských strán vyhovel návrhu Demokratickej strany a Strany slobody a meritorné rokovanie o návrhu dohody odročil.

Demokratická strana v Národnom fronte slovenských strán prišla s viacerými pozmeňujúcimi návrhmi, ktoré si Národný front osvojil. Dohoda, ktorú máme pred sebou, predstavuje kompromis medzi pôvodným návrhom a pozmeňujúcimi ná-

vrhmi prijatými slovenskými politickými stranami. Táto dohoda vo svojom

I. článku popisuje postup legislatívnych prác Slovenskej národnej rady, menovite pokiaľ ide o skúmanie osnov Slovenskej národnej rady vládou, poťažne rozhodčím sborom s hľadiska celoštátnych záujmov, jednak obsahuje revíziu dosiaľ vydaných nariadení Slovenskej národnej rady osobitnou odbornou unifikačnou komisiou právnikov s hľadiska sjednotenia právneho poriadku.

II. článok upravuje výkon exekutívy na Slovensku, ktorá v celoštátnych veciach patrí vláde resp. ministerstvám a vo veciach ostatných Sboru povereníkov, poťažne poverenictvám. V oboch prípadoch ju vykonáva na Slovensku Sbor povereníkov resp. povereníci. V tomto článku je ďalej reč o menovaní povereníkov a ich predsedu a ďalej o vzájomnom vzťahu Sboru povereníkov ku vláde a povereníkov k ministrom.

III. článok zaoberá sa úpravou kontroly štátneho hospodárenia na území Slovenska a vzťahom Najvyššieho kontrolného dvora v Bratislave k Najvyššiemu účtovnému kontrolnému úradu v Prahe.

IV. článok recípuje ustanovenie I. článku dohody z 11. apríla 1946 a ustanovuje právomoc Sboru povereníkov a jednotlivých povereníkov na Slovensku v personálnych otázkach.

V. článok zaoberá sa obnovením Slovenskej národnej rady a národných výborov na podklade výsledku volieb do Ústavodarného národného zhromaždenia.

Táto dohoda dopĺňuje a pozmeňuje predchádzajúce dve politické dohody. Je iba rámcovou dohodou, ktorá sa obmedzuje na zásadné formulovanie a nijako nerieši konkrétne otázky. Vlastná problematika právomoci Slovenskej národnej rady, Sboru povereníkov a povereníctiev ponecháva sa praktickému životu. Konštruktívnu cenu tejto dohody ustáli až prax, ktorá sa na jej podklade vytvorí. Pri tom všetkom dohoda značí krok dopredu na ceste provízorného usporiadania nášho vnútropolitického života a preto ju vítame.

Dohoda vyvolala v slovenskej verejnosti určité znepokojenie a obavy v tom smere, že sa v prvom článku vláde dáva možnosť obmedzovať alebo aj úplne rušiť normotvornú činnosť Slovenskej národnej

rady a v druhom článku zase, že rezortní ministri majú právo vlastnými orgánmi vykonávať na Slovensku právomoc, čo by mohlo viesť k úpinému znemožneniu rozhodovania u povereníkov. Tieto obavy by by odôvodnené iba vtedy, keby na strane celoštátnych exekutívnych orgánov nebolo dostatok dobrej vôle pre uplatnenie zásad o národnej rovnoprávnosti Čechov a Slovákov a pre dodržanie slávnostných politických prejavov alebo záväzných politických dohôd. Po skúsenostiach, ktoré sme si z dosavadného vývoja nadobudli a po veľkých obetiach, ktoré sme priniesli v záujme obnovy československej štátnej samostatnosti, nepredpokladám, že by mohlo dôjsť k ťažkostiam alebo nedorozumeniam.

Všetkými troma dohodami, menovite ale touto poslednou, Slovensko prináša jednote Republiky značné ústupky a obeť zo svojich inštitúcií, vytvorených Slovenským národným povstaním v tom dobrom presvedčení, že toto štátne-politické gesto nájde priaznivú ozvenu na strane bratského českého národa, ktorý ho bude vedieť v príhodný čas Slovensku patrične honorovať. Budovanie spoločného štátu nepredpokladá dobrú vôľu, prezieravosť a štátnické umenie len na našej strane. To platí rovnako, ba vzhľadom na silu a na vyspelosť ešte v zvýšenej miere aj o bratoch Čechoch, ktorí majú rozhodujúce slovo vo vláde a v prevážnej väčšine ministerstiev. Najmä chcem zdôrazniť, že vysoká byrokracia nemôže nám prekážať v budovaní štátu podľa nových politických predstáv. Značný podiel na ťažkostiach, vyvolaných v prvých desaťročiach republiky, má na svedomí aparát, ktorý neúprosne šiel za uplatnením litery zákona bez ohľadu na skutočné potreby a záujmy života. Dáme dobrý pozor, či sa medzi Čechov a Slovákov ako najbližších slovan-ských bratov nebude chcieť dostať nepružná byrokracia.

My si uvedomujeme, že politické dohody a teda aj táto neprejudikuje ústavnému riešeniu štátoprávného postavenia Slovenska. Ustanovenia dohôd prevezmeme do ústavy len vtedy, keď sa v praktickom živote osvedčia ako Republike a Slovensku užitočné a životom ospravedlnené. Ak sa tak nestane, budeme mať voľnú ruku pri hľadaní lepších spôsobov riešenia našich vnútropolitických problémov.

Musí byť naším záujmom, aby sa táto dohoda Predsedníctvom SNR, Sborom po-

vereníkov, povereníkmi, vládou a ministrami prevádzala takým spôsobom, aby naše vzájomné spolužitie bolo čo najviac prehlbené a upevnené. Medzinárodná sila a váha nášho štátu bude závislá od vnútornej sily a stupňa vyspelosti i vnútornej konsolidácie Republiky, predovšetkým od správneho, jasného, definitívneho a šťastného vybavenia československej otázky. Slováci vo svojom celku s Republikou stoja a padajú. Jedine v nej nachádzajú zabezpečenie svojho národného a politického rozvoja a blahobytu. Za tieto ideály šli do ozbrojeného povstania, priniesli veľké obeť na životoch a na iných hodnotách. Slováci veria, že vo svojich národných a politických aspiráciách na pôde Československej republiky nebudú nikdy sklamaní. S touto vierou slovenského ľudu vracala sa nám smrteľným nepriateľom do času pošliapaná československá štátna samostatnosť. Týmto ideálom zostaneme verní a budeme ich ostríhať, lebo v týchto ideáloch žije a bude žiť i naša vlasť. Prezident Osloboditeľ nám nepredarmo zanechal odkaz, že sa štáty udržuujú tými ideálmi, z ktorých vznikly.

V tomto presvedčení a v tejto viere navrhujem, aby slávna Slovenská národná rada predloženú dohodu prijala, schválila a potvrdila. (Potlesk).

Podpredseda SNR Milan Polák:

K slovu sa ďalej prihlásil predseda Najvyššieho kontrolného dvora Dr. Fedor Thurzo, udeľujem mu slovo.

Dr. Fedor Thurzo:

Slávna Slovenská národná rada! Z porovnania úpravy moci výkonnej a úpravy moci štátneho hospodárstva v dohode predstaviteľov politických strán sdružených v Národnom fronte Čechov a Slovákov, je zrejmá analogia bezohľadu na úplne odchylnú právnu matériu. Kým normy o zriadení povereníctiev nevyklúčujú možnosť podobnej úpravy, platné zákony čís. 175/1919 Sb. z. a n. a 110/1942 Sl. z. o zriadení a pôsobnosti Najvyššieho účtovného kontrolného úradu a Najvyššieho kontrolného dvora, pripúšťajú akékoľvek zasahovanie do tejto právnej matérie, jedine a výlučne formou zákona. Opora pre tento názor podáva sa najmä z § 53 ústavnej listiny, zaradeného do hlavy druhej o moci zákonodarnej (Výkon kontroly štátneho hospodárstva finančného a štátneho dlhu upravuje zákon”).

Normy o zriadení povereníctiev a o zriadení pôsobnosti našich najvyšších kontrolných ustanovení sa totiž podstatne líšia. V revolučnom nariadení Slovenskej národnej rady č. 3/1944 Sb. n. SNR o zriadení ústredných úradov a v nariadení č. 37/1944 Sb. n. SNR o povereníkoch SNR a ich zástupcoch nebolo treba ešte pamätať na pomer týchto ústredných úradov k nejakým iným ústredným úradom, keďže svrchovanosť revolučných československých nositeľov štátnej moci bola obnovená len na území Slovenska. Moc zákonodarná, vládna a výkonná bola slúčená u toho istého nositeľa — Slovenskej národnej rady. Z tých istých dôvodov nepotrebovalo sa ani nariadenie č. 1/1945 Sb. n. SNR o zriadení ústredných úradov podrobne zaoberať pôsobnosťou ústredných úradov na Slovensku a o ich vzťahoch k celoštátnym ústredným úradom; v § 3 tohto nariadenia sveruje sa však vybavovanie určitých vecí Sboru povereníkov Slovenskej národnej rady. K podobnej úprave a formálnym oddeleniam moci zákonodarnej, vládnej a výkonnej dochádza v nariadení č. 27/1945 Sb. n. SNR. Rozlúčenie moci zákonodarnej, vládnej a výkonnej bolo dobudované nariadeniami č. 57/1945 a 111/1945 Sb. n. SNR. Ani v jednej z týchto noriem slovenského zákonodarstva nie je bližšie určená pôsobnosť povereníctiev (srovn. § 2, nar. č. 3/1944 Sb. n. SNR: „vymedzenie príslušnosti jednotlivých ústredných úradov určí Predsedníctvo Slovenskej národnej rady“) a tým menej bol určený ich vzťah k ústredným úradom, zriadeným ústavným dekrétom prezidenta republiky č. 1/1945 Sb. V praxi sa tejto neúplnosti právnych noriem odpomáhalo tak, že sa postupne v československých právnych normách, publikovaných v Sbíre zákonů a nařízení, začínajú spomínať okrem Slovenskej národnej rady aj povereníctva a povereníci (po prvý raz v dekréte prezidenta republiky č. 52/1945 Sb. o dočasnom vedení štátneho hospodárstva). Celoštátne zákonodarstvo pojem „povereníctvo a povereník“ nevymedziло, takže mohlo mať na mysli len ustanovizne, vytvorené spomenutými normami Slovenskej národnej rady. Až do ustanovenia Dočasného národného shromaždenia ústavným dekrétom prezidenta republiky č. 47/1945 Sb. úprava štátnej moci na Slovensku a v celej ČSR mala sa riadiť zásadami politickej dohody z 2. júna 1945. Už pri uzatváraní tejto dohody museli si byť

politickí predstavitelia vedomí, že úprava vecí, uvedených v článku II. dohody, vyžaduje bezpodmienečne formu zákona a preto ju sverili prezidentovi republiky v smysle ústavných dekrétov prezidenta republiky č. 20 a 21/1945 Sb. bez toho, aby si sami osvojili zákonodarnú moc i len pri jednej zo spoločných vecí, akou je i napríklad kontrola štátneho hospodárstva. Po oddelení moci zákonodarnej, vládnej a výkonnej na Slovensku bolo treba primerane pozmeniť politickú dohodu, čo sa stalo 11. apríla 1946 v dohode medzi vládou a Slovenskou národnou radou. Ani v tejto dohode neosvojovali si politickí činitelia moc zákonodarnú, preto nedotkli sa výkonu zákonodarnej moci Slovenskej národnej rady, výkonu vládnej a výkonnej moci Sboru povereníkov a jednotlivých jeho členov, nerozšírili na Slovensko pôsobnosť najvyšších českých súdnych tribunálov, najvyššieho úradu cenového, nedotkli sa výkonu plánovacej a štatistickej služby a pôsobnosti Najvyššieho účtovného kontrolného úradu a Najvyššieho kontrolného dvora. Keď článok II. dohody z 2. júna 1945 v týchto spoločných veciach sa stal súčasťou ústavného zákona z 11. apríla 1946 o Ústavodarnom národnom shromaždení č. 65/1946 Sb., forma zákona pri úprave tzv. spoločných vecí sa stala nespornou nutnosťou.

V rozpore s touto skutočnosťou dohoda, schválená vládou 28. júna 1946, priamom platné zákony č. 175/1919 Sb. z. a n. a č. 110/1942 Sl. z. o kontrolnej službe. Keď sa nechce imputovať vláde a Slovenskej národnej rade úmysel osobovať si neoprávnené zákonodarnú moc, nemožno ustanovenie dohody o úprave kontroly štátneho hospodárstva považovať za iné, ako výlučne za **smernice pre legislatívne pokračovanie**, ktorým záväznosť môže byť len Ústavodarné národné shromaždenie. Tento záver podopiera aj skutočnosť, že v smysle usnesenia vlády bola ešte v roku 1945 v Prahe vypracovaná osnova rámcového zákona o pretvorení Najvyššieho kontrolného dvora na pobočku Najvyššieho účtovného kontrolného úradu, ktorá však pre svoju naprostú nedokonalosť nebola predložená Dočasnému národnému shromaždeniu. Nedostatky osnovy boli svojho času so strany Najvyššieho kontrolného dvora formulované takto: „Text dohody po stránke jasnosti a legislatívnej techniky nevyhovuje. Celý efekt zákona spočíval by len v zmene názvu Najvyššie-

ho kontrolného dvora v Bratislave, nakoľko materiálne predpisy zákona č. 110/1942 Sl. z. zostávajú osnovou nedotknuté (osnova nemá ani derogačnej doložky). K Najvyššiemu účtovnému kontrolnému úradu v Prahe pričlenil by sa NKD ako „pobočka“, čo je a zostane niečím iným, ako ústredie, keďže k tomu, aby sa Najvyšší kontrolný dvor vôbec mohol stať „pobočkou“ Najvyššieho účtovného kontrolného úradu, sa zákonom nedávajú predpoklady. Takáto štruktúrna odchýlnosť medzi jednotlivými složkami nejakého celku nemá obdoby v legislatívnej praxi. Zdanlivá obdoba dekrétu č. 132/1945 Sb. o prechodnej úprave právnych pomerov Národnej banky československej obsahuje totiž aspoň základné organizačné zásady a derogačnú doložku. Bolo by skutočne kuriozitou, ak by jedna a tá istá ustanovizeň (NÚKÚ) mala dvojakú miestnu a vecnú pôsobnosť, upravenú dvoma naprosto nesúrodými normami. Osnova sa síce vyhýba vysloviť vzťah „pobočky“ k centrále, avšak z ustanovenia § 2 dá sa dedukovať, že na Slovensku by mal NÚKÚ dvojakú pôsobnosť, pobočka podľa ustanovení zákona č. 110/1942 Sl. z., centrála podľa zákona č. 175/1919 Sb. z. a n. v spoločných veciach. Široká právomoc „pobočky“ na základe zákona č. 110/1942 Sl. z. bola by pri tom v príkrom rozpore s úzkym rámcom právomoci „centrály“ podľa zákona číslo 175/1919 Sb. z. a n. Uzákonením osnovy na miesto doterajších dvoch navzájom sa nevylučujúcich právnych noriem o kontrole štátneho a verejného hospodárenia, mali by sme normy tri. Osnovateľ pri štylizácii osnovy ani len nenaznačil, či a ktoré ustanovenia zákonov č. 110/1942 Sl. z. a 175/1919 Sb. z. a n. sa modifikujú, resp. dopĺňujú. Zostáva teda medzi iným otvorenou i otázka ústavnej zodpovednosti za činnosť Najvyššieho kontrolného dvora. V úprave pôsobnosti jednej a tej istej kontrolnej ustanovizne, označenej spoločným menom „NÚKÚ“ zračily by sa názory dvoch storočí (rok 1866, resp. 1919, rok) na úpravu tej istej právnej matérie. Pri vecnej neodôvodnenosti osnovy nemožno sa ubrániť dojmu, že jediným jej cieľom je vytvoriť prejudiciálnu budúcej úpravy kontroly štátneho a verejného hospodárstva, pri čom len z prestížnych dôvodov a k záchrane pozície NÚKÚ v Prahe nechce sa upustiť od dnes už nevyhovujúceho zákona čís.: 175/1919 Sb. z. a n., ktorý na Slovensku bol nahradený zákonom č. 186/

1939 a keď ani tento nevyhovoval, zákonom č. 110/1942 Sl. z.”.

Text dohody po stránke jasnosti a legislatívnej techniky absolútne nevyhovuje. Pojem „jednotná kontrola“ nie je jednoznačný. Veď i pri jednotnej kontrole nie je vylúčený výkon kontroly dvoma rovnocennými orgánmi. Toho si boli vedomí aj štylizátori dohody, keď ponechávajú v činnosti doterajšie obidve kontrolné ustanovizne. Zdanlivé rozšírenie právomoci Najvyššieho účtovného kontrolného úradu dohodou bez zákonného podkladu pri zachovaní činnosti Najvyššieho kontrolného dvora, vykonávanej na základe úplne odchýlných právnych predpisov, nie je samo o sebe spôsobilé zaručiť jednotnosť kontroly. Zákon č. 175/1919 Sb. z. a n. o zriadení a pôsobnosti Najvyššieho účtovného kontrolného úradu bol na Slovensku nahradený zákonom č. 186/1939 Sl. z. poľažne zákonom č. 110/1942 Sl. z. Je preto problematického dosahu ustanovenie, že Najvyšší účtovný kontrolný úrad je oprávnený vykonávať svoju právomoc na Slovensku tiež priamo svojimi orgánmi, keď mu to rozsah územnej platnosti zákona č. 175/1919 Sb. z. a n. neumožňuje. O recepcii zákona č. 110/1942 Sl. z. o Najvyššom kontrolnom dvore do československého právneho poriadku nemôže už byť pochýb, keďže nové československé právne normy s celoštátnou platnosťou sverujú Najvyššiemu kontrolnému dvoru expressis verbis pôsobnosť, (najmä finančný zákon č. 56/1946 Sb., zákon č. 134/1946 Sb.).

Ustanovenie dohody, že Najvyšší kontrolný dvor je výkonným orgánom Najvyššieho účtovného kontrolného úradu nemá oporu v platnom právnom poriadku a preto jeho uskutočnenie bude v praxi narážať na neprekonateľné ťažkosti. K tomu totiž, aby Najvyšší účtovný kontrolný úrad mohol mať vôbec výkonný orgán, bolo by treba primerane pozmeniť zákon č. 175/1919 Sb. z. a n. Pojem „výkonný orgán“ sa bližšie nedefinuje. Podľa všeobecného ponímania je výkonný orgán nesamostatný. Tomuto chápaniu však odporuje konštrukcia ods. 2 o zodpovednosti za činnosť Najvyššieho kontrolného dvora Slovenskej národnej rade, ohľadom ktorej Najvyšší účtovný kontrolný úrad v Prahe nemôže mať nijakú ingerenciu a ktorá sa ani inak bližšie neurčuje.

Odhliadnúc od nedostatku zákonného podkladu, je sporné, či a akým spôsobom

bude môcť Najvyšší účtovný kontrolný úrad vykonávať svoju právomoc na Slovensku priamo. Ak sa bude pri výkone svojej novej „právomoci“ striktne pridržiavať zákona č. 175/1919 Sb. z. a n., jeho kontrolná činnosť bez zákonného podkladu nebude výrazná a širšej verejnosti nebude ani známa, lebo pre úzke vymedzenie rámca pôsobnosti Najvyššieho účtovného kontrolného úradu obmedzí sa prakticky len na zásah do činnosti štátnych úradov, ústavov, súdov a podnikov a s týmito súvisiacich ustanovení (§ 5 zákona č. 175/1919 Sb. z. a n.). Horšie bude však, ak si bude takzvaná „centrála“ kontroly v Prahe osobovať širokú právomoc svojho výkonného orgánu, ako ju určil § 9 zákona č. 110/1942 Sl. z., lebo ňou je prakticky daná možnosť zasahovať i do činnosti súkromných ustanovizní. Je nesporné, že v právnom štáte takáto zákonom nepodložená činnosť a riadne neupravené pokračovanie Najvyššieho účtovného kontrolného úradu bolo by neudržateľné. Podotýka sa, že v praxi ešte pred uzavretím dohody vyskytoval sa už so strany Najvyššieho účtovného kontrolného úradu nábeh k takému zásahu. Neslúžilo by ku cti zákonodarcu v obnovenej ČSR, keby sa malo z prvej republiky na Slovensku opakovať faktické aplikovanie noriem, platných len v zemiach českých. Príkladom a výstrahou nech je faktické zavedenie rakúskych právnych predpisov, týkajúcich sa účtovníctva a kontrolnej služby aj na Slovensku, ako to výstižne formuloval Dr. F. Šupák v článku, uverejnenom v Slovníku verejného práva čsl. (sväzok II, str. 880 atď.):

„Najvyšší účetní kontrolní úřad byl zřízen zák. číslo 175/1939 Sb. z. a n. k dozoru na státní hospodářství, státní jmění a státní dluh Čsl. republiky. Zákon navázal na úpravu rakouskou a pro evoluční vývoj byl předpoklad v tom, že zřízení účetní služby zůstalo zákonem nedotčeno. V zákoně o N. Ú. K. Ú. bylo vyloučeno, co v dřívější organizaci účetního dvora odpovídalo monarchickému principu, ustanovení byla doplněna o poměru úřadu k parlamentu, rozšířena kompetence v oboru preventivní kontroly a úřadu odevzdána kontrola státního dluhu. Z nař. čís. č. 140/1866 ř. z. byla zrušena výslovně část o účetním dvoru, nikoliv ostatní předpisy týkající se účetní a kontrolní služby. O poměru k předpisům uherským

nemá zákon zmínky: zák. čl. XVIII/1870 o státním účetním dvoru se zák. čl. LXVI/1880 o jeho vnitřní organizaci materiálně byl zrušen, kdežto zák. čl. XX/1897 o státním účetnictví formálně dosud platí v zemi Slovenské a Podkarpatoruské”.

Že toto faktické prevedenie rakúskych právnych predpisov do právnej oblasti Slovenska — odôvodnené snád' svojho času jedine neznalosťou uhorských právnych noriem českými zamestnancami, ktorí buďovali na Slovensku nový byrokratický aparát — nebolo najlepším a najpokrokovjším spôsobom úpravy kontroly štátneho hospodárstva, účtovnej a kontrolnej služby, dokazujú najlepšie tieto ďalšie závery Dr. Šupáka:

„Nová úprava byla provedena ještě za absolutistického mezidobí čís. nař. č. 140/1866 ř. z. o úpravě státní a kontrolní služby všelikých odvětví správy, výjma politickou a soudní správu v Uhrách, Chorvatsku, Slavonii a Sedmihradsku. ... Nařízení toto zůstalo právním základem organizace účetní a kontrolní služby po celou dobu trvání Rakouska. Reorganizace účetní a kontrolní služby provedena na úkor dosavadní neodvislosti účtářen... Potud císařské nařízení týká se organizace účetní a kontrolní služby a nebylo v této části dosud zrušeno... Jest zavedena nedokonalá ovšem kontrola vnitřní, která záleží v požadavku kontrasignace poukazů orgánem účtárny. Bez této kontrasignace nesmí pokladna poukazu vyhověti. Orgán účtárny může remonstrovati (z důvodu kompetence, budgetu, nebo jinakých zákonných závad), avšak na rozkaz — orgán účtárny je šéfu správního úřadu služebně podřízen — musí posléze kontrasignovati. Konflikt zůstává utajen v aktu. V Uhrách tato vnitřní kontrola byla účinnější. Účtárna poukazy, kontrasignované proti její námitce, zvlášt' vyznačovala v seznamu poukazů zasílaném měsíčně státnímu dvoru (§§ 98, 108, z. čl. XII/1897). V Uhrách bylo také postavení účtárny pevnější s hlediska kontroly; účtárny byly administrativním úřadům přiřazeny, podléhající jim jen v oboru pomocné služby administrativní. V oboru kontroly předběžné i dodatečné fungovaly samostatně, jsouce podřízeny ministroví při ústředí přímo, při ostatních poukazujících úřadech prostřednictvím ministerské účtárny; o těchto věcech mohly také samostatně korespondovati (§ 87, zák. čl. XX/1897, § 223 instrukce)... Soustava

účetní služby zůstala v podstatě, jak byla přejata v době převratu; zpráva ústavního výboru k zákonu o N-m ú-m k-m N-u ovšem podotkla, že výbor neprojevuje souhlasu s dosavadním zřízením účetní služby. Zpravodaj měl tu na zřeteli snahy o samostatnější postavení účtáren; uskutečněny však nebyly... Poměr kontrolního úřadu k účtárnám a postavení účtáren v administrativě byly výhodněji upraveny v předpisech na Slovensku dosud platných."

Nie inak súdili praktici, ktorí denne pociťovali nedostatok kontrolnej sústavy ČSR, ako vysvitá z týchto výňatkov z pamätného spisu Spolku účetních úředníků státních:

„Základem kontrolní soustavy našeho státu je císařské nařízení ze dne 21. listopadu 1866, čís. 140 ř. z. Císařské nařízení ze dne 21. listopadu 1866, čís. 140 ř. z. podlomilo však zcela účinnost kontrolní soustavy; buduje sice nezávislý nejvyšší účetní dvůr a pověřuje i nadále účtárny preventivní kontrolou, včleňuje je však do organismu úřadů správních a podřizuje tak orgány preventivní kontroly právě těm orgánům státní administrativy, které mají býti kontrolovány.“ „Nelze vážně tvrditi, že nynější stav, kdy podřízený má kontrolovatí přednostu, je s hlediska kontroly udržitelný, a že vůbec dalo by se dnes mluvíti o nějaké kontrole účtáren vůči orgánům správním,“ praví Dr. Seidier. Nad to zpravuje citované nařízení účtárny možnosti přímého služebního styku s nejvyšší kontrolní instancí, tím méně pak připouští hlášení zjištěných závad a odepřené kontrasi gnace této instituci, již takto zabraňuje, aby se takových případů ujalo. Tak byl vytvořen kontrolní útvar, který má sice nezávislou nejvyšší instanci, ale skvěle osamocenou a od sítě nižších kontrolních orgánů pečlivě odloučenou, při čemž však tyto nižší kontrolní orgány jsou jimi jen podle jmen, poněvadž totéž zákonné ustanovení, které jim kontrolní povinnost ukládá, jim zároveň výkon této kontroly znemožňuje. Takto pokřivený, s hlediska kontroly neudržitelný kontrolní systém je dodnes kontrolním systémem Československé republiky. Jemu vděčíme za neostýchavé hospodaření povolenými úvěry v prvních letech naší samostatnosti, kdy bylo zásadou vyčerpatí tyto úvěry do haléře a převést zbytky i na vkladní knížky, jen aby se nic nevracelo; jemu vděčíme za neúčelně vyplývané milióny, které

ještě dnes objevuje Nejvyšší účetní kontrolní úřad, ovšem bez možnosti nápravy; jeho zásluhou umožněn byl rozkvět politicko-stranického hospodářství v některých oborech státní správy. Poukazovací právo správních úřadů, nestřežené žádnou preventivní kontrolou, dostalo ráz nedotknutelné výsady, a povinností účtáren se stalo jen nalézati vhodnou účetní formu, kterou lze se obratně vyhnouti nepříjemným ustanovením platných předpisů. Rozpočtové schema, beztak dnes položkami snížené povahy k naprosté nepřehlednosti roztržité, zabraňuje každému podrobnějšímu rozboru rozpočtových částek, poněvadž není kontrolovaného srovnávacího materiálu, který by umožnil rozpoznání tak zv. „ratovaných výdajů“. Skutečné provádění úsporných opatření jest za těchto poměrů vlastně jen věcí volného uvážení správních úřadů, a úsporný komisař, úředník jim podřízený, sotva asi by měl nepředloženou odvahu posouditi nepříznivě rozhodnutí svých představených. Lepšího úspěchu dosáhly snahy po reformě kontrolní služby v maďarské polovině říše: zákonným článkem XVIII. z roku 1870 zřízen byl nezávislý státní účetní dvůr a vymezeny jeho vztahy k parlamentu, zákonným článkem XX. z roku 1897 pak upraveno bylo postavení účtáren... Zákonný článek XX. z roku 1897 má dosud platnost na Slovensku a Podkarpatské Rusi, ještě nedošlo dosud k jeho sjednocení s nařízením č. 140 ř. z., a lze jen vřele litovati, že byla dána přednost reakci před pokrokem. Z toho, co bylo stručně řečeno o císařském nařízení ze dne 21. listopadu 1866, č. 140 ř. z., je dostatečně zjevné, že neúčinnějším prostředkem k obnovení ochromené kontroly účtárnám uložené je přísné podřízení účtáren nejvyššímu kontrolnímu úřadu. Prof. Dr. Engliš vyslovil se ve své Finanční vědě: „Kdyby byly účtárny přímo podřízeny kontrolnímu úřadu, byla by kontrolní organizace bezvadná a úplná“... Jest třeba novelisovati císařské nařízení ze dne 21. listopadu 1866, č. 140 ř. z., a zákon ze dne 20. března 1919, č. 175/Sb. z. a n. Za účelem konformity jest třeba, aby bylo ihned zrušeno císařské nařízení z r. 1866 a uveden v platnost zák. čl. XX.“

Pri takomto posudzovaní kontrolného systému za prvej ČSR bolo by zaujímavým zvedieť pohnútky, ktoré by mali byť dnes rozhodnými pre opätovné nastolenie zastaralých predpisov z roku 1866.

Porušenie platných právnych predpisov je najvypuklejšie v ustanovení dohody, že predseda Najvyššieho kontrolného dvora je priamo podriadený predsedovi Najvyššieho účtovného kontrolného úradu. Podľa § 3 zákona č. 175/1919 Sb. z. a n. predseda NÚKÚ je za pôsobnosť úradu zodpovedný Národnému shromaždeniu ČSR a podlieha zákonu o zodpovednosti členov vlády. Podobné ustanovenie o zodpovednosti predsedu Najvyššieho kontrolného dvora obsahuje § 3 zákona č. 110/1942 Sl. z. Doteraz nebolo postarané o harmonické zladenie týchto dvoch platných a úplne kontradiktorných právnych predpisov potrebnou formou zákona, takže ustanovenie dohody možno v tom smere považovať najviac za postulát politických predstaviteľov. Pojem „priamej podriadenosti“ predsedu Najvyššieho kontrolného dvora predsedovi Najvyššieho účtovného kontrolného úradu sa neurčuje, nevymedzujú sa ani jej dôsledky. Ťažko preto očakávať aplikovanie tohto ustanovenia. Ani predseda Najvyššieho kontrolného dvora, ani prednosta Najvyššieho účtovného kontrolného úradu nepodliehajú služobnej pragmatike a ich zodpovednosť podľa zákona o zodpovednosti ministrov nesvedčí o ich výlučne úradnom postavení. Je preto problematický dosah náznakov vymedzenia rozsahu podriadenosti, keď sa neurčuje, čo sa stane v prípade, keď predseda NKD, opierajúc sa o platný právny poriadok, nebude sa riadiť pokynmi a smernicami predsedu Najvyššieho účtovného kontrolného úradu a nepredloží mu žiadané spisy a zprávy.

Štylizácia dohody, že vo veciach pôsobnosti Slovenskej národnej rady je predseda Najvyššieho kontrolného dvora tiež zodpovedný Slovenskej národnej rade, je nedomyslená, ba až perplexná, lebo „z vecí pôsobnosti Slovenskej národnej rady“ sa nepodáva ešte pôsobnosť Najvyššieho kontrolného dvora; mohlo by ísť najviac o zodpovednosť za činnosť, ktorú Slovenská národná rada podľa platných predpisov sverí Najvyššiemu kontrolnému dvoru.

Keďže ustanovenia čl. III. dohody sú zrejmou negáciou platného právneho poriadku, je kurioznou doložka, že Najvyšší účtovný kontrolný úrad a jeho výkonný orgán Najvyšší kontrolný dvor sa majú riadiť pri výkone kontroly platnými právnymi predpismi. Ak si boli štylizátori dohody vedomí dosahu tohto ustanovenia, mali aspoň naznačiť, ktoré platné

predpisy sú to, lebo takto nevedno ani len, či Najvyšší kontrolný dvor má sa riadiť i ustanoveniami zákona č. 175/1919 Sb. z. a n. a Najvyšší účtovný kontrolný úrad i ustanoveniami zákona č. 110/1942 Sl. z.

Na dôkaz, že zákon č. 175/1919 Sb. z. a n. je len kópiou cisárskeho nariadenia z 21. novembra 1866 č. 140 r. z., ktoré nevyhovuje dnešnému ponímaniu kontroly štátneho hospodárenia, uvádzajú sa najdôležitejšie ustanovenia zákona 175/1919 Sb. z. a n. a cisárskeho nariadenia v porovnaní takto:

Zákon č. 175/1919 Sb. z. a n.

§ 1.

Úrad tento jest samostatný, ministerstvom rovnocenný a na nich nezávislý.

§ 5.

Dozoru Nejvyššieho účetního kontrolního úřadu podléhají účty státních úřadů a závodů, týkající se peněz, materiálu a hodnot jiných, jakož i účty nadací a fondů, ústavů a společností, dotovaných státními penězi nebo spravovaných státními orgány. Mimo to jest oprávněn kontrolovati taková zařízení, jež přijímají podpory od státu. Dozoru jeho nepodléhají zákonitě povolené dispoziční fondy vlády.

Cisárske nar. č. 140/1866 r. z.:

§ 6.

Der Oberste Rechnungshof ist eine selbständige, von den Ministerien unabhängige und mit diesen gleiche Stellung einnehmende Behörde.

§ 8.

Der Prüfung des Obersten Rechnungshofs unterliegen alle Rechnungen der Staatsbehörden. Der Oberste Rechnungshof ist aber auch berechtigt, die Rechnungen derjenigen Institute, Gesellschaften, Stiftungen und Fonde, welche aus dem Staatsschatze mit Dationen oder Subventionen theilhaft werden, ferner die Rechnungen der aus dem Staatsschatze nicht dotierten Fonde und Anstalten, welche von Staatsbehörden oder von Beamten des Staates verwaltet werden, sich zur Prüfung vorlegen zu lassen. Ausgenommen von der Rechnungsvorlage sind die Ministerien und Centralstellen rücksichtlich der denselben bewilligten Dispositionsfonds und der für geheime Auslagen bestimmten Gelder.

Vymedzenie pôsobnosti Najvyššieho účtovného kontrolného úradu §-om 5 zákona č. 175/1919 Sb. z. a n. takmer shodne

s §-om cisárskeho nariadenia č. 140/1866 r. z. je pri dnešnom poštátnovacom a znárodňovacom procese skutočným anachronizmom. Záleží nám všetkým, aby kontrola štátneho a verejného hospodárstva bola jednotná v tom smysle, že sa bude vykonávať podľa jednotných zásad a podľa právneho predpisu, platného na území celého štátu. V záujme vecí nemožno však pritom vychádzať z fikcie nedotknuteľnosti a nezmeniteľnosti zákona z roku 1919, najmä ak sa tento opiera o zastaralý, takmer 90 ročný vzor z revolučných čias prvej ČSR. Bez ohľadu na prestíž v rámci unifikácie má sa primerane prihliadnuť k právnym poriadkom, platným v oboch právnych oblastiach tak, že sa len to najvhodnejšie recipuje pri tvorbe nového spoločného právneho poriadku. Nejdeme sa podrobne zaoberať s prednosťami novšieho a preto nesporne modernejšieho zákona č. 110/1942 Sl. z. len mimochodom ich naznačím tak, ako som ich formuloval v referáte pre rozpočtový výbor DNS:

1) Bola zabezpečená absolútna neodvislosť Najvyššieho kontrolného dvora nielen od ministerstiev, ale aj od vlády ako sboru.

2) Táto neodvislosť bola zvýraznená aj tým, že Najvyšší kontrolný dvor bol zriadený zákonom ústavným.

3) Pôsobnosť Najvyššieho kontrolného dvora bola vymedzená tak široko, že Najvyšší kontrolný dvor môže zasiahnuť všade tam, kde to vyžaduje verejný záujem. Boly totiž podrobené jeho dozoru a kontrole nielen štátne úrady, ústavy, podniky, fondy a zariadenia, štátom subvencované, dotované a spravované ustanovizne, ale i ustanovizne zriadené vo verejnom záujme, alebo kde o to požiada nositeľ zákonodarnej moci.

4) Osobitným ustanovením bola zabezpečená samostatnosť výkonu pôsobnosti Najvyššieho kontrolného dvora.

5) Vyčerpávajúcim spôsobom bola vymedzená právomoc zodpovedných činiteľov Najvyššieho kontrolného dvora a upravený ich pomer k nositeľom zákonodarnej, vládnej a výkonnej moci.

6) Predstaviteľom Najvyššieho kontrolného dvora bola zabezpečená primeraná účasť na zasadnutiach vlády.

7) V záujme neodvislosti úradu bola predsedovi sverená časť vládnej a výkonnej moci vo veciach zamestnaneckých a platových; rozhodovanie o systemizácii

služobných miest bolo sverené orgánu nositeľa zákonodarnej moci.

8) Vyslovená bola neslučiteľnosť niektorých funkcií a zamestnaní s funkciou a zamestnaním na Najvyššom kontrolnom dvore.

9) Nábeh k preventívnej kontrole bol daný tým, že sa pri správe štátneho majetku zabezpečilo Najvyššiemu kontrolnému dvoru právo dozerať na hospodárnosť a sledovať úspornosť vo všetkých odvetviach štátnej správy.

10) Bola vyslovená disciplinárna zodpovednosť zamestnancov, ktorí neodstránia včas závady, zistené pri miestnej kontrole.

Rozpočtový výbor DNS po zhodnotení týchto nesporných predností zákona č. 110/1942 Sl. z. usniesol sa na svojom zasadnutí dňa 22. marca 1946 na tejto rezolúcii:

„Mimoriadne úlohy povojnovej rekonštrukcie viedly k tomu, aby rozsah štátneho rozpočtu bol veľmi značne rozšírený, pri čom predpoklady, ktoré slúžily za podklad pre zostavenie rozpočtu, neboly tak dostatočne vyhradené, aby bolo možné primeranosť položiek náležite preskúmať a preskúšať. Tieto okolnosti vyžadujú, aby v záujme riadneho hospodárenia bola venovaná zvýšená starostlivosť organizácii kontrolnej služby štátneho hospodárenia.

V dôsledku toho sa vláda vyzýva, aby po dohode s Predsedníctvom Slovenskej národnej rady pripravila návrh normy ústavnej povahy o najvyššej kontrole štátneho a verejného hospodárenia v ČSR, v ktorej budú uplatnené tieto zásady:

1) má byť zodpovedná Národnému zhromaždeniu;

2) má sa vzťahovať na všetky úseky, kde to vyžaduje verejný záujem;

3) musia byť dané predpoklady, aby výsledky skúmania kontrolnej služby mohly byť včas a účinne uplatnené;

4) má sa vysloviť neslučiteľnosť funkcie a zamestnania kontrolného orgánu s členstvom v zákonodarnom sbore a s iným zamestnaním alebo funkciou so zúčtovacou alebo majetkovou zodpovednosťou.

Až do normatívnej úpravy má sa v záujme jednotných kontrolných metod výkon kontrolnej činnosti usmerňovať v rámci koordinačnej komisie, pozostávajúcej z vedúcich funkcionárov a úradníkov oboch doterajších najvyšších kontrolných inštitúcií v ČSR."

Vláda — nevedno prečo — nevyhovela výzve rezolúcie rozpočtového výboru Dočasného národného zhromaždenia, keďže dosiaľ osnovu normy ústavnej povahy o najvyššej kontrole štátneho a verejného hospodárenia nepripravila a Národnému zhromaždeniu nepredložila. Bude to už teraz úlohou nového ministerstva unifikácie.

Ak domáce vzory kontrolnej sústavy nepostačia, posluží len dokonalosti nášho zákonodarstva, keď sa prihliaadne ku kontrolným systémom iných štátov. V záujme veci treba bezodkladne prikročiť k systematickej príprave právnej materie pre novú osnovu zákona.

Za nijakých okolností však nie je v právnom štáte prípustné, aby sa bez dodržania ústavnej listiny, ústavných dekrétov a zákonov zmenilo pozitívne právo jednoduchou dohodou. (Potlesk).

Predseda SNR Dr. Jozef Lettrich:

K slovu sa prihlásil pán člen Rady profesor Lukačovič, udeľujem mu slovo.

Člen SNR prof. Lukačovič:

Slávna Slovenská národná rada! Nechcem sa tu meritornejšie zaoberať s obsahom dohody Národného frontu Čechov a Slovákov ohľadom Slovenskej národnej rady a Sboru povereníkov. O tomto obsérne referoval pán predseda SNR Dr. Jozef Lettrich. Treba objektívne konštatovať, že predchádzajúce dohody neriešili problém s konečnou platnosťou, ani táto dohoda není definitívnym riešením celého problému. Definitívne to má riešiť Ústavodarné národného zhromaždenie. Treba si dobre uvedomiť, že nie litera smluvy je rozhodujúca, ale prax a duch, ktorý sa vytvorí pri prevádzaní každej smluvy, taktiež i tejto dohody. Dúfame, a pevne veríme, že tento tak naliehavý problém bude riešený na podklade vzájomnej úprimnosti s bratským národom českým, že slovenský národ ako úplne rovnoprávny partner bude sa môcť uplatniť pri budovaní spoločného štátu dvoch slovanských národov Čechov a Slovákov v jednotnej a nikdy nedeliteľnej Československej republike. Je samozrejmosťou, že vláda Čechov a Slovákov má vládnuť nielen v českých krajinách, ale aj na Slovensku. Je nemysliteľné, aby tu nastal dajaký dualizmus, ktorý by nijak neposlúžil tak prepotrebnému dobrému spoločnému spolunažívaniu Čechov a Slovákov. Preto vítame dohodu, chceme mať republiku Československú

pevnú, silnú a trvalú. Nijak nechceme trpieť, aby sa obnovily sťažnosti a problémy, ktoré zapríčinili nešťastný 6. október 1938 a neskôr smutný 14. marec roku 1939. Záleží to na nás, zodpovedných činiteľoch slovenského národa, aby sme a priori eliminovali z nášho života také zášahy, ktoré by v budúcnosti zavdaly príčiny k nepokojnosti. Bratia Česi musia uznať, že úprimná láska, dôvera, zaslúži si aj úprimné skutky a úprimné reči. Neposlúži československej štátnej jednote ten, kto sa nepoučil z chýb minulosti; nech neposudzuje nikto nesprávne naše snahy, keď sa chceme postarať o to, aby naša verejnosť nebola dráždená tými zjavmi, ktoré dali neblahý podnet v predmníchovskej republike k politickým agitáciám našim protivníkom. Toľkými obeťami vykúpená, obnovená republika musí byť skutočným domovom všetkých nás. Slovenský národ dobrovoľne a bez nijakej predbežnej dohody proklamoval v Banskej Bystrici obnovenú Československú republiku (potlesk), bola to spontánna vôľa a bolo to prianie celého slovenského národa, lebo dobre vieme, že republika Československá je skutočne jediným naším domovom (potlesk). Náš stav a naše polozenie za takzvaného Slovenského štátu podobalo sa dieťaťu z rozlúčeného manželstva. Obnovenie republiky likvidovalo tento neblahý stav, je našou povinnosťou, aby likvidovalo aj všetky zámery a snahy, ktoré zapríčinili túto smutnú kapitolu našich spoločných dejín. V novej dohode vidíme snahu uznať a rešpektovať zákonodarnú moc Slovenskej národnej rady v slovenských veciach. Ktoré otázky spadajú do kompetencie Slovenskej národnej rady, má určiť vláda, potažne komisia pozostávajúca z predsedníctva vlády, predsedu Ústavodarného národného zhromaždenia a z predsedu Slovenskej národnej rady. Výkonná moc povereníkov sa zakladá na dvoch princípoch; povereník ako orgán rezortného ministra vlády, je zodpovedný rezortnému ministrovi, a pri vykonávaní nariadení Slovenskej národnej rady Predsedníctvu Slovenskej národnej rady. S týmto riešením, myslím, súhlasí každý občan, ktorému záleží na upevnení štátnej moci v dnešnej tak ťažko pohnutej povojnovej dobe. Len tá čiastka dohody, kde je reč o tom, že rezortný minister je tiež oprávnený vykonávať svoju právomoc na Slovensku tiež priamo orgánmi svojho úradu s vedomím príslušného povereníka, mys-

lim, nie je dost precízne formulovaná a môže zapríčiniť snáď obavy z dajakých prípadných nedorozumení. Predpokladám, že toto ustanovenie má na zreteli veci celkom výnimočné a nie pravidelné, lebo by mohla nastať duplicita eventuelných expozitúr rezortných ministerstiev na Slovensku, čo by bolo v protivenstve k ustanoveniu Sboru povereníkov a zavdalo by príčiny k ostrým a povedzme si oprávneným kritikám a sťažnostiam našej slovenskej verejnosti. Buďte našou povinnosťou, aby eventuelný centralizmus si tu nepripravoval cestu k ukracovaniu Slovákov, menovite v otázke drahou slovenskou krvou vykúpených výdobytkov Slovenského národného povstania. Dúfam však, že tento bod nebol vsunutý do dohody dajakým zámerom a bude slúžiť jedine eventuelnej pružnosti spolupráce, ak to okolnosti vyžadujú medzi rezortným ministrom a patričným povereníkom. Toľko v krátkosti o dohode.

Keď konštatujeme potrebu tejto dohody, nemôžem sa nezmieniť o politickom ovzduší, v ktorom bola dohoda Národným frontom prejednaná. Boly to týždne po voľbách, z ktorých vyšla Demokratická strana ako víťazná politická strana na Slovensku, ktorá reprezentuje 62% voličov celého slovenského národa. V politických dejinách slovenského národa je to také volebné víťazstvo, ktoré nemá páru v našich dejinách. Tých 12.000 prázdnych hlasovacích lístkov dokázalo, že mizivý zlomok, nedosahujúci ani 1% odovzdaných hlasov, žalostne reprezentuje prípadnú opozíciu na Slovensku. Volebný efekt je skvelým dôkazom štátotvornosti slovenského národa, a jeho lásky k obnovennej Československej republike. Neprajní emigrantskí činitelia nijak sa nemôžu odvolávať na prípadný neprajný postoj nášho ľudu voči obnovennej republike. Týmto volebným efektom byly definitívne rozprášené všetky domnienky tajnej konšpirácie, pochybnosti o láske a postoji slovenského národa voči znovuzkriesenej republike. Na tomto tak skvelom štátotvornom akte má hlavný podiel hlavne Demokratická strana, lebo ako jedna z vládnych strán oslobodeného Slovenska, vedela zapojiť do úprimnej budovateľskej práce všetky složky národa v tak presvedčivej sile a posilnila zahraničnú reputáciu celej Československej republiky. Márne sú kuvičie hlasy poblúdených politických emigrantov, márne kalkulovali eventuelnou

mátohou neslávne zapadlej a politickým totalizmom diskreditovanej slovenskej štátnej samostatnosti, národ pod Tatrami v slobodných, demokratických, tajných voľbách jednoznačne sa postavil na základ nedeľiteľnej a jednotnej našej Československej štátnosti (potlesk). Kto zná predchádzajúcu etapu slovenských dejín počas takzvaného Slovenského štátu, musí tu uznať nepopierateľné zásluhy Demokratickej strany v prospech obnovennej republiky. V každom demokratickom štáte, kde sa rešpektuje vôľa ľudu, musia sa rešpektovať samozrejme aj volebné výsledky, lebo sú zrejším zrkadlom skutočnej vôle ľudu. Čo sa však stalo u nás? Zdreujúce volebné víťazstvo Demokratickej strany nijak nemohli zniesť politickí protivníci Demokratickej strany. Začala sa kampaň proti Demokratickej strane takým spôsobom, že to vzbudilo mimoriadnu pozornosť aj za hranicami štátu. Nechcem tu rikriminovať udalosti, chcem iba konštatovať, že v demokratickom štáte musí sa jednať vždy a pri každých okolnostiach len a jedine demokraticky. To sa musí vzťahovať aj na volebné výsledky. V českých krajinách vyhrala KSČ, vyhrala voľby so 40% volebným efektom, to znamená, že Komunistická strana Československa stala sa takým dôležitým politickým faktorom, s ktorým musí sa počítať pri každom politickom podujatí. Je to objektívne konštatovanie, márne by sa pokúšal niekto uprieť a diskvalifikovať tento volebný efekt s odvolaním sa na to, že koľko percent hlasov odovzdali na KSČ v českých krajinách bývalí politickí príslušníci rozpustených českých politických strán. Skutok ostáva skutkom, KSČ je najsilnejšou politickou složkou tamojšieho politického vedenia, to treba objektívne konštatovať a uznať, následkom čoho bol poverený pán Klement Gottwald, ako prominentný predák KSČ sostavením novej vlády. Podobné objektívne závery a konštatovanie právom očakávame aj na Slovensku po týchto voľbách. Slovenský ľud pocítil dôverou Demokratickú stranu, teda ona je v prvom rade oprávnená vystupovať dnes v mene väčšiny slovenského národa. Sme stranou povstania, stranou, ktorá spoluobnovila Československú republiku, stranou, ktorá neotrasiteľnou dôverou stojí po boku nášho veľkého prezidenta Dr. Eduarda Beneša. (Potlesk). Košický vládny program, výdobytky povstania Slovenskej národnej rady a Sboru po-

vereníkov, to všetko je naším politickým programom a jednotnosť a nedeliteľnosť Československej republiky je naším životným krédom. (Potlesk). Toto sme vždy hlásali a z tohto neustúpime, nech nik nepochybuje o úprimnosti našej lásky voči republike a bratom Čechom. Že naša stranícka štruktúra sa líši od iných politických strán, že stojíme na základe kresťanského individualistického svetonázoru, to nijak nemôže byť prekážkou, ani nemsie byť prekážkou, za ktorú by sme mohli byť len upodozrievaní a kolektívne vyradení zo zodpovednej spolupráce pri upevňovaní a budovaní republiky. My si želáme a uplatňujeme tu pokrok a rozvoj ľudovej spoločnosti spôsobom evolučným, nerevolučným. V dobe ilegality spájaj nás jeden spoločný cieľ: porážka fašizmu; tomu sme venovali naše spoločné úsilie a ten nedovolíme vzkriesiť v žiadnej forme a žiadnym spôsobom. Nesmieme pozeráť na stranícke ciele, z ktorých by sme mohli len ťažiť, ale našou povinnosťou je niešť zodpovednosť pred národom za každú nám sverenú moc. Nie sme zástancami politickej oportunity, nemeníme heslovite náš program. Čo Strana hlásila v povstaní, začo krváčali a umierali naši partizáni a vojaci, to bude vždy naším postulátom. (Potlesk).

V mesiaci auguste bude druhé výročie slávneho Slovenského národného povstania, pôjdeme do Bystrice a složíme účty národu a národ sa presvedčí, že to, čo sme hlásali v roku 1944 a pri prvom výročí povstania v roku 1945, to neboly len heslá, ale tomu sme aj verní zostali v roku 1946. Bolí nás to a smutne musíme konštatovať, že našli sa v našej republike politickí činitelia, ktorí po volebnom víťazstve Demokratickej strany začali pochybnosť rozosievať o štátotvornosti Demokratickej strany. Bola nadhodaná otázka a pochybnosti, či Slovensko po víťazstve Demokratickej strany neupadne do tých politických chýb, ktoré káľily spolužitie Čechov a Slovákov v predmníchovskej republike. Táto pochybnosť bola nápadným spôsobom zdôraznená a v určitej čiastke našej tlače, bohužiaľ, dosiahla takých rozmerov, že bola predmetom nielen novinárskych článkov, ale aj vážnych a nemilých scén v československej vláde. Pri čítaní týchto tendenčných článkov situácia na Slovensku bola tak podávaná, ako by Slovensko po volebnom víťazstve Demokratickej strany pripravovo-

valo tu niečo škodlivého proti československej štátnej jednote. Nervozita sa stupňovala deň čo deň, v Prahe kolovaly zprávy, že na Slovensku reakcia pripravuje sa na revolúciu, nijak sa nemožno diviť tomu, že pod dojomom týchto nezodpovedných článkov nastala neprajná atmosféra voči Demokratickej strane a voči väčšine slovenského ľudu u našich takto informovaných českých bratov. Hádám nikdy nebola taká nevraživosť proti Slovákom v Čechách, ako po týchto písáčkách a po týchto tendenčných správach. Naši neprajníci vytvorili týmto divnú psychózu u tých, ktorí nemali možnosti overiť si skutkový stav o situácii na Slovensku. Že to nijak neprospele našej spoločnej reputácii v zahraničí, o tom nechcem hovoriť. Jedno je isté, táto kampaň nasadila našej vzájomnej konsolidácii nesmierne rany, tu sa spáchal nezodpovedný zločin na československej vzájomnosti, my sme tieto útoky trpezlivo a mužne znášali, ale bolelo nás to, keď týmto nezodpovedným písaním kalil sa dobrý pomer medzi Čechmi a Slovákmí. Verili sme a pevne veríme, že čas dokáže, kto je verným zástancom československej štátnosti a že dejiny dokážu aj v tomto smere úplnú rehabilitáciu Demokratickej strany pred československou verejnosťou. Bude záležať na nás, aby to súžitie medzi Čechmi a Slovákmí bolo úprimné a bratské, my v tejto proti nám namierenej kampani objektívne posudzujeme celú záležitosť. Tu sa neprevíní český národ proti Slovákom, ale prevínili sa horkokrvní politickí činitelia, ktorí dali podnet k tejto smutnej kapitole našich povojnových politických dejín. Máme dosť problémov hospodárskych a rekonštrukčných, máme tu problém odsunu Nemcov a Maďarov, bolo by žalostné, keby aj na naše pomery byly platné slová istého anglického generála, adresované francúzskym politikom po vypuknutí svetovej vojny, ktorý povedal, „sú natoľko zamestnaní porázaním druh druhu, že nemajú kedy viesť vojny proti Nemcom“. To platí i na naše slovenské politické pomery. Tešme sa tomu, že zbavili sme sa Henleina, Karmasina a ostatných ich pomáhačov, nedovoľme roztržku medzi dvoma bratskými národmi, ktoré sa navzájom tak veľmi potrebujú. (Výkrik s radov členov KSS: takéto veci sem prosím nepatria!) Zlikvidujeme každú nezákonnosť a násilnosť, v legálnej dobe nedovoľme žiadnu ilegality, postarajme sa o to, aby zákon bol

pre každého rovnaký, aby tu panovala skutočná sloboda, aby naša obnovená republika bola spoločným domovom všetkých nás bez rozdielu náboženstva, vzdelania, povolania, aby každý mal slobodu vysloviť svoje myšlienky, kým nekáže rozbitie štátu, ktorý mu dáva túto slobodu, a nebuďme úzkoprsí a nedôverčiví voči tým slovenským spolubratom, ktorí majú inú politickú legitímáciu, ktorí sa nijak neprevinili tým, že hlasovali na Demokratickú stranu a nezazlievajú im to, že tiež milujú ten náš malý národ pod Tatrami, že stoja pevne za našou Národnou radou a Sborom povereníkov a pritom všetkom v tej istej miere a láske sú skalopevními a oddanými vyznavačmi našej československej štátnej jednoty, našej milovanej republiky Československej, spoločného to nedeliteľného domova všetkých Čechov a Slovákov. Nezabúdajme, že politické strany sú společnosťami na tej istej lodi, keď ju nechajú prevrhnúť sa, všetci spolu sa potopia, hovorí francúzsky spisovateľ Maurois. Pevne verím, že i nám záleží na tom, aby loď našej republiky po prežitom búrlivom období konečne sa dostala do prístavu tak prepotrebného pokoja, kde môžeme hojiť rany po tejto tak katastrofálnej vojne. Rozbité mosty a rozvrátené domovy očakávajú našu pomocnú ruku. Na zodpovedných miestach zodpovedných ľudí a zodpovedné skutky, toto čaká národ, a nie politické hašterenie a nezodpovedné písanky. Dosť bolo už rečí, podozrievania a nesvárov. Dodoha znamená krok do predu, lebo upravuje pomery medzi ústrednou vládou a Slovenskom. Všetci musíme mať záujem na tom, aby táto prax upevnila jasnosť v slovenskej otázke a upevnila československú štátnosť. To je jedine tak mysliteľné, ak práva Slovákov nebudú nijak naštbené, ak bedlivo sa budeme vystríhať takých opatrení, ktoré zavedú v nemalej miere príčiny k predmníchovskej politickej opozícii, bezohľadnej kampani proti všetkému, čo prichádzalo zo západnej časti našej republiky. Pevne veríme, že dohoda bude so strany českej verejnosti pochopená ako úprimné gesto so strany Slovenska, a bude v danom a vhodnom prípade aj honorovaná. Ak zásada rovná s rovným bude trvale platíť a ak veš sa budú riešiť skutočne bratsky, spokojné bude Slovensko a upevní sa štátnosť republiky Československej, čo dúfam, je úprimným želaním každého zodpovedného činiteľa nášho štátu. Predpokla-

dám, že týmto účelom má slúžiť predložená dohoda, preto ju vítam a budem za ňu hlasovať. (Potlesk).

Predseda SNR Dr. Jozef Lettrich:

Udeľujem slovo pánu povereníkovi pre školstvo Lacovi Novomeskému.

Povereník pre školstvo a osvetu Laco Novomeský:

Slávna Slovenská národná rada! Prípada mi čestná úloha vysloviť sa pred plénom Slovenskej národnej rady k tretej Pražskej dohode, určujúcej nové vzťahy medzi vládou a našou legislatívou i exekutívou. Ak obe predchodiacie dohody o Slovenskej národnej rade ako slovenskej moci zákonodarnej a Sboru povereníkov ako domácej moci vládnej prijímali sa ako logický dôsledok našich spoločných úsilí o sjednotenie všetkej správy v republike, iste nie je nijaký dôvod ponímať smysel tretej Pražskej dohody inakšie. Prvé dve pražské dohody, ako i táto tretia, opierajú sa o jeden z hlavných postulátov našej národnej revolúcie, o spoločné želanie všetkých jej složiek, mať Československú republiku ako nedeliteľný a jednotný štát národa slovenského a národa českého. Naše orgány zákonodarné i vládne, to je Národná rada a Sbor povereníkov, sú politickým výrazom svojskej existencie nášho národa, ktorú uznáť a rešpektovať žiadalo naše povstanie predovšetkým, lebo dohody o pôsobnosti nášho zákonodarného sboru a našej národnej exekutívy, fixované naposledy v dohovore, ktorý tu dnes pred nami leží, sú samozrejým dôsledkom úsilí, za ktoré Slováci tiež povstali, aby totiž bezpečne mohli žiť v jednotnej a nedeliteľnej republike Čechov a Slovákov. Prečo je treba s istou naliehavosťou zdôrazňovať, že úsilia našej revolúcie smerovali k vybudovaniu nedeliteľnej a jednotnej republiky, ktorým výrazom je i táto dohoda o postavení Národnej rady a Sboru povereníkov? Preto, lebo najmä v súvislosti s touto treťou Pražskou dohodou ozývajú sa hlasy, ako by výdobytky našej revolúcie boli oslabované, obmedzované, ako by sa z nich najmä v tejto dohode išlo niečo popúšťať a niečoho sme sa šli vzdávať. Dovoľte mi, panie a páni, povedať v tejto súvislosti niekoľko slov tak úprimne a otvorene, ako sme hovorili so spoluzakladateľmi tejto ustanovíme pred dvoma a tromi rokmi, keď sme formovali a formovali tak

hlavné ciele nášho povstania, ako aj určenie a pôsobnosť tejto váženej inštitúcie. Výdobytky nášho národného povstania môže vidieť ohrozené touto dohodou a vývojom k nej i po nej, len ten, kto si predstavoval, že heslom našej revolúcie je uchovanie a prenesenie Slovenského štátu do Československej republiky, alebo nacistickej Európy, snád' bez jeho hlavných zakladateľov a vodcov, bez Tisu, bez Tuku, bez uniformovanej gardy, bez ľudí gašparovského typu, ale bezpodmienečne s jeho náplňou (potlesk), s jeho obmedzeným provincionálnym nacionalizmom, s jeho izolovaným poňmaním slovenskej národnej myšlienky, s jeho živelným protičeským odporom, ba i jeho antisemitizmom, arizáciami a arizátormi, s jeho kastovníckou sociálnou politikou, ba i dokonca s jeho necnosťami náboženskej nesnášlivosti a nezodpovedného zahaľovania proti pokrokových i proti socialistických, ba i proti sovietskych úsilí do konfesionálneho rúcha. Boli u nás ľudia, bola u nás dokonca mocná politická strana, ktorá tieto črty označovala za najpodstatnejšie vlastnosti slovenského národa a sú u nás ľudia, ktorí zabezpečenie slovenských národných práv radi by stotožnili so zaistením možnosti pokračovať v pestovaní takýchto možností v našom živote. Ja myslím, že nehovorím iba za seba, a za Komunistickú stranu Slovenska, ktorá ma do debaty o tretej Pražskej dohode na túto tribúnu poslala, myslím, že tlmočím názor aj tých mnohých Slovákov, s ktorými sme počas vojny spoločne trpeli nad našou národnou budúcnosťou pre tieto ohavné vlastnosti tehdajšej slovenskej politiky myslím, že v súlade so všetkými, komunistami i nekomunistami, pripravujúcimi a usilujúcimi o úspech nášho povstania môžem smelo povedať, že o zachovanie týchto vlastností sa naša revolúcia neusilovala, naopak, jej dielom bolo a je, rozmetať a vykoreniť z nášho národného života všetky tieto zahanbujúce vlastnosti, túto nezodpovednú špekuláciu, s neinformovanosťou, s nevedomosťou a nevedomosťou, čoho je u nás stále ešte dosť — a dosť. (Potlesk).

Aké sú vlastne skutočné výdobytky nášho Národného povstania? Prvý z nich je, že slovenský národ dostal sa cestou svojej revolúcie medzi národy spojenecké, demokratické, napriek tomu, že ho samozvaná reakčná reprezentácia po 6 rokoch usilovne a nie bez úspechu včlenovala do

falangy fašistických mocností, do tábora veľkorysého vojnového sprisahania. Nejde o výdobytky podružného charakteru, veď si len uvedomme, že pod vplyvom oficiálnej propagandy Slovenského štátu a ešte viac pod vplyvom jeho skutkov aj sám svet si navykol vyslovovať meno nášho národa tým istým dychom, ktorým vyslovoval meno Nemcov, Maďarov, Talianov, Španielov a tých, proti armádam a zámerom ktorých viedol túto vojnu. Prvým základným výdobytkom nášho národného povstania teda je, že po totálnej porážke nemeckého nacizmu a jeho totalizmu slovenský národ nie je medzi porazenými národmi, ale pospolu s českým národom má možnosť zaujímať čestné miesto v plejáde víťazných národov. (Potlesk).

Druhým výdobytkom nášho národného povstania je obnovenie Československej republiky, znovu utvorenie republiky, ako spoločného štátu národa slovenského a národa českého. Mohlo sa tak stať, pravda, zavrnutím starého politického a národného centralizmu, ale rozhodnosť a odhodlanie, ktoré prejavili Slováci v zápase za tento cieľ, boli tiež triumfom nad separatizmom, nad slovenským izolacionizmom, nad snahami uzavierať náš národný život politický, kultúrny, hospodársky, spoločenský, do svojráznej obmedzenosti. Slováci povstali za Československú republiku preto tiež, lebo separácia a separatistická skúsenosť ukázala, ako sme ochudobňovaní, koľké nevýhody má pre nás samotných život bez inorodého vzťahu k ostatným, najmä nám najbližším — k Čechom, pomocou ktorých a s ktorými v spolupráci sa slovenský národný život v tomto storočí vlastne zrodil. Naša revolúcia teda nevybojovávala voči Čechom nejaké slovenské práva, naša revolúcia nenastolovala slovenské národné inštitúcie ako orgány protičeské, alebo také, ktoré nič spoločného s Čechmi mať nechcú. Iba ľudia, ktorí neprestali žiť v atmosfére hesiel z roku 1938, môžu poňmať rok 1944, smysel a cieľ nášho povstania tak, že nám zaisťujú oddelenosť od českého života. V tomto práve je podstatný rozdiel medzi ľudáckym pojatím slovenskej národnej otázky a pojatím povstaleckým. V tomto vzťahu, vo vzťahu k českému národu a republike. Ľudácka reakcia nevyhnutne musela poňmať ideu svojbytnosti slovenského národa protičesky, i za cenu republiky, jednoducho preto, lebo tento spôsob jej zabezpečoval nekontrolovanú a ni-

čím nekomplikovanú nadvládu nad Slovenskom. Naše povstanie však zas úspešne sa usilovalo priviesť slovenský národ ako aj jeho myšlienku svojbytnosti k víťazstvu na podklade družby s českým národom, po línii harmonickej a jednotnej spolupráce s ním a to preto, lebo v takomto spôsobe videli jeho vodcovia, všetci vodcovia, komunisti i nekomunisti, zábranie demokracie, pokroku a osvietenosti pre slovenský národný život. (Potlesk).

Tieto poňatia vytvárajú podstatný rozdiel medzi našim národným víťazstvom za tejto vojny a po nej a medzi fikciou slovenského národného víťazstva v roku 1938. Neinformovaní ľudia v Čechách nazdávajú sa, že dnešná slovenská národná politická pozícia je potvrdením ľudáckej koncepcie slovenskej otázky a môžu sa tak nazdávať najmä, keď majú príležitosť počuť kovaných ľudáckych exponentov, ktorí dnes berú republiku na milosť a sú dokonca ochotní smieriť sa i s povstaním, pretože vymohlo také postavenie pre Slovákov, o aké oni vraj sa za prvej republiky usilovali. Radi uvidíme v našom živote bývalých ľudákov v činorodej práci. No, musí byť jasné jedno: dnešná pozícia nášho národa bola vydobytá v odpore proti reakčnej koncepcii ľudáckej, v zápase za Československo, za družný život nášho národa s národom českým a hlavne v boji o pokrok a demokraciu politickú i spoločenskú. (Potlesk). Naproti tomu úspechu, s ktorým sa môže pochváliť ľudácke vodcovstvo pred našim národom, dosiahlo sa opustením, zatratením, zradou a bojom proti týmto atribútom, a to je, prosím, rozdiel. Výdobytkom nášho národného povstania je predovšetkým obnovenie republiky ako jednotného a nedeliteľného štátu slovanských národov a obnovenie družnej spolupráce Slovákov s Čechmi a nie právo na odlúčený život, právo na separatizmus a vonkoncom nie na legálnu konzerváciu toho životného štýlu dokonca v rámci republiky a v Európe, nacizmu pozbavenej, ktorý sa tu za režimu ľudáckych vodcov rozvinul.

A konečne tretím a najvýznamnejším výdobytkom nášho národného povstania bol princíp protifašistický, princíp hospodárskej, politickej a spoločenskej demokracie, ktorý je vtelený do programu správy celej republiky a ktorý sa postupne i do nášho života vteľuje. Sme pyšní nato, že tieto princípy na domácej pôde vyslovilo povstanie slovenského národa,

pyšní sme na to, že ich naša revolúcia začala uskutočňovať. Vernosť k ideálom našej revolúcie nás prísno zaväzuje, aby sme neustali v úsilí o ich úplný úspech v celom našom národnom a štátnom živote. Lebo tak sme presvedčení, že len dôsledné uskutočňovanie týchto princípov je vstave výdobytky nášho povstania tiež udržať, a zaistiť miesto slovenského národa ako člena svojbytného rovnoprávneho i rovnocenného v združení ostatných slobodných národov na kontinente. Postavenie slovenského národa nie je podľa mojej skromnej mienky ohrozené odnikiaľ, leda od Slovákov samotných. Kľúč k našej situácii je v našich rukách, nikto iný ho nemá. Dohoda, ktorá čaká na naše vyjadrenie nič nemení na našej národnej svrchovanosti, na slovenskej pozícii v republike a našej národnej slobode. Isteže jej interpretácia bude vyžadovať často i taktičnosť, aby veci administratívno-politického charakteru neurčovali v konečnom efekte charakter národa. Avšak slovenská národná svrchovanosť, šírka i hĺbka našej národnej slobody vždy budú závislé od toho, do akej miery bude náš národný život pokročilý a demokratický. Náš význam v republike a vo svete bude veľký, alebo malý podľa toho, či sa bude náš život správať veľkými, alebo malými, naničhodnými ideálmi. (Potlesk). Naše národné povstanie je dobrým východiskom k tomu, aby sme tak v republike, ako aj v družine slobodných národov Európy mali i do ďalekej budúcnosti primerané a čestné miesto. Niektoré zjavy, redukujúce alebo ignorujúce význam nášho povstania, s ktorými sme sa v poslednom čase stretli, sú schopné a jedine tie sú schopné naše povstanie ohroziť.

Svet okolo nás sa rýchle lieči z rán, ktoré mu vojna spôsobila. Uplynie rok, dva a v plnej schopnosti budú stáť v Európe víťazné štáty a národy tejto vojny. Je našou úlohou nabádať náš národ k usilovnej práci, aby nás táto blízka budúcnosť ne našla nepripravených. Ťažisko súčasnej slovenskej národnej politiky treba vidieť predovšetkým v tejto práci, nie v úvahách, či smluvy zaručujú väčšie, či menšie množstvo práv pre našu exekutívu, ale opakujem, v disciplinovanej práci, zladenej s obdobnými úsiliami českými. Rámec i smer je daný v dvojročnom budovateľskom programe vlády. Uskutočniť tento program na Slovensku môžeme len sami. Ale od uskutočnenia tohto programu zá-

visí nielen zlepšenie života nášho národa, ale i všetky výrazy jeho samobytného života. Tretia Pražská dohoda môže nám v tomto úsilí značne pomôcť. Preto tiež odporúčam, aby ju Národná rada schválila. Dnes-zajtra začne sa v Ústavodarnom národnom shromaždení pracovať na redakcii novej ústavy. Niektoré formulácie starej ústavy, ktoré nám nevyhovovali, alebo ktoré postupom času sa stali príužke pre plnotvorný slovenský život a jeho rozvoj, sú už nepochybne zvrátené. Mám na mysli ideu politického etnického centralizmu československého. Legitimáciu k suspendovaniu týchto princípov dal národ svojim povstaním. Pôjde však aj o ďalšie zásady a slovenský národ musí sa ukázať schopným a hodným slobôd i práv, ktoré bude chcieť mať v Ústave zabezpečené. Svedectvom tejto schopnosti však môže byť len práca a energia, s akou rieši vláda úlohy, kupiace sa pred nami všetkými. Proším vás, aby ste takto ponímali našu situáciu a vrele sa prihovám zato, aby i pričinením našej Národnej rady, zmocnilo sa celého nášho života energické pracovné a budovateľské tempo, pretože len a len produktivita našich počínaní je garantom našich národných práv, našej národnej svrchovanosti a pri uvážení všetkých dôsledkov i našej bezpečnosti i našej existencie. (Potlesk).

Predseda SNR Dr. Jozef Lettrich:

Udeľujem slovo členovi Národnej rady pánu Kapišovskému.

Člen SNR Vasil Kapišovský:

(Úvodné slová povedané v ukrajinskom jazyku.)

Poslednú dohodu, uzavretú medzi slovenskou a českou Národnou frontou v mene členov Klubu SNR za Ukrajinú národnú radu vítam a vyjadrujem radosť celého nášho ukrajinského národa, lebo je to dôkazom upevnenia jednotnosti našej republiky a to na vzájomnej dôvere dvoch sebe najbližších národov Čechov a Slovákov. Máme radosť aj z toho, že sa nesplnily nádeje nepriateľov našej novej ľudovo-demokratickej republiky, ktorí tvrdili a verili, že Slováci a Česi nebudú spolu-
nažívať a na vzájomnej dôvere budovať novú republiku. Dohoda je tu dôkazom aj toho, že v našej republike už nevládne starý buržoázny kapitalistický systém, ktorý sa snaží vykorisťovať slabšieho a

tak aj menej početné národy, ale že výdobytky Slovenského národného povstania čím ďalej, tým viac sa uskutočňujú. Keď sa však stále a všade zdôrazňuje, že Československá republika je štátom Slovákov a Čechov, dovoľujem si poznamenať, že v našej republike žije aj ľud ukrajinsko-ruskej národnosti v počte viac ako 150 tisíc, zvlášť na východnom Slovensku, ktorého opominúť nemožno, lebo tento ľud bol vždy za jednotnosť Československej republiky, nezradil ani počas takzvaného Slovenského štátu, členovia nášho ukrajinského národa boli medzi prvými účastníkmi Slovenského národného povstania, tvorili prevážnu časť prvej československej brigády v SSSR a prvé partizánske jednotky boli organizované práve na východnom Slovensku za výdatnej podpory celého ukrajinského národa, za čo nemeckí tyrani pomstili sa ukrajinskému ľudu pomerne vo väčšej miere, než na ostatnej časti našej republiky. Temer není ukrajinskej dediny na „Prjaševčine“, ktorá by nemala príslušníkov československej zahraničnej armády, alebo v Červenej armáde, a není dediny, kde by nezostaly vdovy a siroty po padlých za našu republiku, alebo dediny, do ktorej by sa nevrátili bojovníci-invalidi. A preto, keď vyjadrujeme radosť nad konečnou dohodou Čechov a Slovákov, náš ľud právom očakáva a my, ako zástupcovia toho ľudu požadujeme, aby čo v najkratšej dobe došlo k zákonitej úprave pomeru Slovenskej národnej rady a Ukrajinskej národnej rady, poľažne k pomeru Čechov a Slovákov na jednej strane s Ukrajincami, žijúcimi na území ČSR na strane druhej. My Ukrajinci, ktorí sme spolu s Čechmi a Slovákami bojovali za našu republiku a teraz ju spoločne budujeme, necítíme sa byť národnostnou menšinou, ale chceme byť rovnoprávni. Daleko sme od toho, aby ukrajinský ľud, žijúci v ČSR, osvojoval si nejaké zvláštne postavenie podľa vzoru nemeckej menšiny v bývalom Slovenskom štáte, ako si to vykladali niektorí nepriatelia slovenskej myšlienky. Nie, chceme len, aby sme ruka v ruku, ako rovní v boji a utrpení, slovenskí bratia, Česi a Ukrajinci na vzájomnej úprimnej dôvere budovali si svoj ľudovo-demokratický štát, nám všetkým drahú Československú republiku. (Potlesk).

Predseda SNR Dr. Jozef Lettrich:

K slovu sa prihlásil ešte pán člen Rady Škodáček.

Člen SNR Škodáček:

Slávna Slovenská národná rada! Výkon zákonodarnej moci na Slovensku bol po 1. septembri 1944 upravený jednak vlastnými normami Slovenskej národnej rady, jednak zákonodarcom obnovenej Československej republiky. Nejasnosti a kolízie mali zamedziť politické dohody, a to dohoda z 2. júna 1945, z 11. IV. 1946 a najmä najnovšia dohoda, schválená vládou republiky 28. XI. 1946.

Ako vrcholný revolučný orgán vykonávala Slovenská národná rada originárnu, výlučnú a neobmedzenú právomoc. Neidem sa zaoberať výkladom týchto pojmov. Ide tu o to objasniť doterajší spôsob zužovania normatívnej právomoci SNR a posúdiť, či a do akej miery posledná politická dohoda s predstaviteľmi českých politických strán je obvyklou a spôsobilou formou pre podstatné zúženie právomoci Slovenskej národnej rady.

Doteraz si Slovenská národná rada určovala a obmedzovala sama svoju právomoc, ktorej sa uchopila nar. č. 1/1944 Sb. nar. SNR. V smysle náuky o delení štátnej moci Slovenská národná rada, resp. jej predsedníctvo prenieslo nariadenie moc v rámci vládnej a výkonnej moci na Sbor povereníkov Slovenskej národnej rady.

Kým nebolo oslobodené územie českých zemí a kým sa nevrátili do slobodnej republiky jej ústavní predstavitelia, nebolo sa treba starať o kolíziu činnosti nositeľa štátnej moci na Slovensku s činnosťou nositeľov štátnej moci na celom území ČSR. Predstavitelia Slovenskej národnej rady však si boli vedomí toho, že ku kolízii dôjde a preto na schôdzke členov SNR v Košiciach 2. marca 1945 bolo pri vysielaní delegácie do Moskvy na rokovania ohľadom zostavenia československej vlády vydané toto usnesenie pléna SNR, z ktorého vynímam najdôležitejšie výňatky:

„Slovenská národná rada očakáva od prezidenta a novej vlády, že pred príchodom na Slovensko slávnostne a oficiálne proklamujú úplnú rovnoprávnosť národa slovenského a českého v rámci jednotnej a nedeliteľnej republiky Československej. Aby význam tejto proklamácie náležite vynikol, nová vláda sa oficiálne osvedčí, že sa nestotožňuje s vyhlásením čl. vlády v Londýne zo dňa 30. júna 1943 o jednotnom československom národe. Očakáva od prezidenta a novej vlády, že pred príchodom

na Slovensko slávnostne a oficiálne potvrdia postavenie Slovenskej národnej rady na celom území Slovenska v smysle dohody delegácie Slovenskej národnej rady s prezidentom republiky a vládou v Londýne a v smysle nariadenia SNR č. 1 zo dňa 1. septembra 1944, ktorého § 1 znie: „Slovenská národná rada vykonáva celú zákonodarnú, vládnu a výkonnú moc na Slovensku“ (až na veci spoločné uvedené potom v ďalšom bode). To znamená, že Slovenská národná rada je slovenskou vládou a slovenským parlamentom. Vzťah SNR k novej ústrednej vláde Československej republiky upraví sa podľa týchto zásad: Do výlučnej kompetencie povereníctiev SNR v charaktere ústredných úradov národných budú spadať veci týchto rezortov: a) vnútra, b) školstva a osvety, c) zásobovania, d) zdravotníctva, e) priemyslu a živností, i) pôdohospodárstva a pozemkovej reformy, g) verejných prác, h) sociálnej starostlivosti, i) pravosúdia...”

Na mimoriadnom slávnostnom zasadnutí SNR v Košiciach dňa 5. apríla 1945 prezident republiky medzi iným vyhlásil: „Slováci a Česi sú a budú v republike činiteľmi rovnoprávnymi a rovnocenní. Ja sám som za vojny v slovenskej otázke zachovával rezervu k akýmkoľvek formuláciám nášho vzťahu, ale jasne som povedal a opäť opakujem, že pri riešení v Ústavodarnom shromaždení, až bude oslobodená Republika celá, Slovensko nebude Čechmi majorizované a vzájomná dohoda sa uskutocní bratsky a demokraticky, t. j. tak majoritou Čechov, ako majoritou Slovákov.”

Predseda vlády medzi iným vyhlásil toto:

„Robiac koniec všetkým starým sporom a vychádzajúc z uznania Slovákov ako nacionálne samobytného národa, vláda bude sa od prvých svojich krokov dôsledne snažiť, aby v československom pomere uskutočnená bola zásada „rovný s rovným“... Upozorňujúc, že Slováci majú byť pánmi vo svojej slovenskej zemi, rovnako ako Česi vo svojej českej domovine, a že Republika bude obnovená ako spoločný štát rovnoprávných národov, českého a slovenského, vláda vyjadří toto uznanie dôležitými štátno-politickými aktami. V Slovenskej národnej rade, opierajúcej sa o národné výbory v obciach a okresoch, bude vidieť nielen oprávnenú predstaviteľku samobytného slovenského národa, ale

nositeľku štátnej moci na Slovensku (moci zákonodarnej, vládnej, výkonnej), ako to zodpovedá osobitnej dohode Slovenskej národnej rady s prezidentom republiky a čs. vládou v Londýne. Spoločné štátne úlohy bude vláda, ako centrálna vláda vykonávať v najužšej súčinnosti so Slovenskou národnou radou a so Sborom slovenských národných povereníkov ako výkonným vládnym orgánom Slovenskej národnej rady."

Slávna Slovenská národná rada! Napriek týmto uisteniam o rešpektovaní postavenia Slovenskej národnej rady nariadením č. 30/1945 Sb. n. SNR z 21. apríla 1945 rozhodla sa táto dobrovoľne vzdať sa čiastočne svojej normatívnej činnosti v prospech prezidenta republiky, aby takto umožnila tvorbu nového jednotného právneho poriadku v smysle ústavných dekrétov prezidenta republiky o dočasnom výkone moci zákonodarnej č. 20/1945 Sb. Rešpektujúc úplne tento právny a faktický stav, takzv. Pražská dohoda z 2. júna 1945 v podstate len exemplatívnym spôsobom určila 20 spoločných vecí, v ktorých zákonodarnú moc mal dočasne vykonávať prezident Republiky po dohode so Slovenskou národnou radou. Dohoda sama nezmenila nič na postavení činiteľov štátnej moci na Slovensku. Behom času došlo však ku skutočným kolíziám medzi normotvornou činnosťou SNR a prezidenta Republiky, keďže tá istá právna matéria bola odchyľne upravená oboma zákonodarcami.

Už prvý zásah so strany celoštátneho zákonodarstva priniesol nejasnosť ohľadom normotvornej právomoci SNR a jej orgánov. V dekréte prezidenta republiky z 25. VIII. 1945, č. 47/1945 Sb., sa totiž priznala zákonodarná moc Dočasnému národnému shromáždeniu pre celé územie ČSR bez toho, aby sa i čo len spomenula normotvorná právomoc Slovenskej národnej rady. I keď tento nedostatok sám o sebe nemohol eliminovať právomoc SNR v jej normatívnej činnosti, je po ustavení Dočasného národného shromáždenia zrejme určitá stagnácia v činnosti Slovenskej národnej rady. Príčinu treba hľadať i v tom, že dekrét tento pre uvedený nedostatok nemal podľa vzoru § 1 nar. č. 30/1945 Sb. z. a n. SNR ustanovenia o spôsobe určovaní resp. zisťovania celoštátnej povahy upraviť so majúcich vecí, takže sa začala dávať prednosť celoštátnej úprave i v ta-

kých veciach, ktoré by bola mohla upraviť i Slovenská národná rada.

Nábeh k ústavnému zakotveniu Slovenskej národnej rady a jej činnosti bol daný ústavným zákonom č. 65/1946 Sb. z. Vydaním tohto zákona bola uznaná Slovenská národná rada celoštátnym zákonodarcom ako nositeľ zákonodarnej moci na Slovensku a súčasne bol určený rozsah jej právomoci ustanovením čl. I. ods. 3), ktorý hovorí: „Slovenskej národnej rade prislúcha na Slovensku vydávanie nariadení v doterajšom rozsahu“. Pre výklad rozsahu pôsobnosti je smerodajná doterajšia dohoda vlády a Slovenskej národnej rady, ktorej znenie bude publikované v Sbíerke zákonov a nariadení ministrom vnútra; stalo sa tak vyhláškou č. 66/1946 Sb. Dohodou, na ktorú sa zákon dovoľáva je takzvaná Pražská dohoda z 2. júna 1945, pričom za spoločné boli vyhlásené veci uvedené v čl. II. tejto dohody. Ústavným zákonom č. 65/1946 Sb. bola vyčerpávajúčim spôsobom rozhraničená kompetencia medzi Ústavodarným národným shromáždením a Slovenskou národnou radou, takže nebolo sa treba obávať kolízie v činnosti oboch zákonodarcov. Pre túto skutočnosť sa dodatočná dohoda medzi vládou ČSR a SNR z 11. apríla 1946 vôbec nedotýka výkonu zákonodarnej moci so strany SNR, ale len vhodným spôsobom chce zabezpečiť súčinnosť a vzájomné informovanie sa o legislatívnej činnosti slovenskej a celoštátnej.

Až pri dohode predstaviteľov politických strán sdružených v Národnom fronte Čechov a Slovákov o úprave zákonodarnej moci na Slovensku vynoruje sa otázka, či ňou nebol porušený ústavný zákon č. 65/1946 Sb. a ostatné právne predpisy o zákonodarnej právomoci SNR, resp. či je možné originálne nadobudnutú právomoc Slovenskej národnej rady podstatne obmedziť iným spôsobom, než sa Slovenská národná rada sama zriekne určitého jej úseku, resp., že sa určeným spôsobom zmení príslušný právny predpis (srovn. nar. č. 30/1945 Sb. n. SNR). Na prvý pohľad je však zrejme, že úprava zákonodarnej moci SNR podľa dohody je v príkrom rozpore so slávnostným uistením predsedu vlády z 5. apríla 1945.

Už hneď bod 1, že SNR vykonáva zákonodarnú moc len „v medziach príslušných celoštátnych zákonov“ je novinkou nepodloženou nijakým právnym predpisom. Pri

dôslednom jeho uplatnení zatlačila by sa SNR do postavenia „zákonodarcu“ s právomocou vydávať druhotné nariadenia (moc nariadení).

V rozpore s logikou nerieši sa pomer medzi dvoma nositeľmi zákonodarnej moci (SNR, ÚNS) ale pomer medzi nositeľom zákonodarnej moci (SNR) a celoštátnym nositeľom moci vládnej a výkonnej (vládou), a to takým spôsobom, že sa SNR resp., jej činnosť dostáva úplne do područia vlády. Z neobvyklého ustanovenia, že všetky Slovenskou národnou radou zamýšľané legislatívne opatrenia majú sa predbežne preskúmať vládou, či osnova neupravuje vec celoštátnej povahy, je zrejmá nedôvera, že SNR napriek svojej ústavnej a politickej zodpovednosti bude si osobať inú právomoc, než aká jej patrí podľa vydaných právnych predpisov. Nakoľko sa nedávajú so strany vlády nijaké záruky, je nebezpečie, že týmto bude úplne podložená zákonodarná činnosť SNR. Nakoľko pri prípadnej spornej právomoci SNR nastúpi iniciatívna činnosť vlády na úpravu, právom možno mať obavy o objektivitu judikovania vlády, že osnova upravuje vec, ktorá nepatrí do kompetencie SNR, je v rozpore s vládnym programom(!), alebo platným zákonom. Bolo by skutočne kuriozitou československého práveho poriadku, ak by sa politickou dohodou zatlačil zákonodarcu s originálne nadobudnutou právomocou do takéhoto postavenia, že by sa musel dohadovať o svojej právomoci s nositeľom vládnej moci, a to ešte aj ohľadom dodržiavania vládného programu, ktorý normálne podlieha schváleniu nositeľa moci zákonodarnej. Navrhnutý spôsob arbitrážneho pokračovania, složené rozhodčieho sboru sotva má obdoby v právnom poriadku niektorého štátu.

Ustanovenie bodu 2, že Slovenská národná rada zamýšľané zmeny návrhu, proti ktorému vláda nepodala námietky, je povinná predložiť vláde na pokračovanie podľa bodu I, odníma Slovenskej národnej rade ako zákonodarnému sboru úplne možnosť samostatnej činnosti a samostatného rozhodovania.

Možno hovoriť o sústavnej preventívnej a posteriornej kontrole zákonodarnej činnosti Slovenskej národnej rady so strany vlády. Samostatnosť Slovenskej národnej rady je oklieštená natoľko, že možno tiahnuť paralelu medzi normotvornou činnosťou

Slovenskej národnej rady a bývalého Krajinského zastupiteľstva podľa §§ 56 a 57 zákona č. 125/1927 Sb. z. a n., pričom Krajinské zastupiteľstvo bolo v nespornej výhode, že sa nemuselo o svojej sverenej právomoci — hoci obmedzenej — dohadovať. Schvaľovaniu predpisov a štatútov usnesených Krajinským zastupiteľstvom so strany Ministerstva vnútra možno prirovnať skúmaniu zmien, usnesených plénum Slovenskej národnej rady so strany vlády. V tom smere úprava zákonodarnej moci Slovenskej národnej rady dohodou z 28. VI. 1946 je nesporným krokom k návratu k pomerom, aké boli v ČSR pred rokom 1938.

Dohoda neuspokojuje sa s kontrolou činnosti Slovenskej národnej rady len profuturo, ale prejavuje úzkostlivú starostlivosť aj o jej činnosť ako tomu nasvedčuje ustanovenia § 3. Preskúmanie zákonodarnej činnosti revolučného zákonodarcu osobitnou „vládnou komisiou právnikov“ nemá obdoby. Veď kto by sa bol napr. opovážil podobným spôsobom, revidovať činnosť revolučného Národného výboru československého a nariadenia, vydané na základe zákona č. 64/1919 Sb. z. a n. o mimoriadnych prechodných ustanoveniach na Slovensku. Ustanovenie bodu 3 je pri tom tak neúplné, že sa ani len neurčuje složené „unifikačnej komisie“, jej rokovací poriadok a pod. V podriadenosti Slovenskej národnej rady vláde zabieha sa pri tom tak ďaleko, že vláda môže dávať Slovenskej národnej rade „záväzné príkazy“ na vydanie určitých noriem v určitej lehote. Z uvedeného vysvitá, že politickou dohodou z 28. VI. 1946 sa mení pozitívne právo, vytvorené jednak normami Slovenskej národnej rady, jednak normami celoštátneho zákonodarcu. Možnosť a dosah takejto úpravy je sporný. I keď nevedno, pod nátlakom akých politických okolností a nutností došlo k tejto dohode, možno právom očakávať, že dohoda nebude prejudiciom pre budúce ústavné postavenie Slovenska, ale sa v skutočnosti majú udržať najzákladnejšie výdobytky Slovenského národného povstania.

Predseda SNR Dr. Jozef Lettrich:

Pretože je soznam rečníkov vyčerpaný, prikráčime k hlasovaniu. Kto je za schválenie dohody, uzavretej medzi Predsedníctvom Slovenskej národnej rady a vládou Republiky zo dňa 28. júna 1946, nech zdvihne ruku.

Je to väčšina, vyhlasujem dohodu za schválenú. Prerušujem rokovanie na 15 min. a prosím členov, právneho výboru a Predsedníctva Slovenskej národnej rady, aby sa šišli na poradu.

(Po 95. minútach.)

Predsoda SNR Dr. Jozef Lettrich:

Slávna Slovenská národná rada! Pokračujeme v rokovaní a prikróčime k prerokovaniu druhého bodu nášho programu, to je zpráva právneho výboru o návrhu Predsedníctva Slovenskej národnej rady na vydanie nariadenia o obnove Slovenskej národnej rady na podklade výsledku volieb do Ústavodarného národného zhromaždenia. Zpravodajcom je pán povereník pre vnútro Dr. Július Viktory, udeľujem mu slovo.

Povereník pre veci vnútorné Dr. Július Viktory:

Slávna Slovenská národná rada! Po prvých slobodných voľbách do Ústavodarného národného zhromaždenia, konaných dňa 26. mája 1946, pristupujeme dnes k prejednaniu osnov, na podklade ktorých má byť podľa volebných výsledkov zo dňa 26. mája obnovená Slovenská národná rada a okresné a miestne národné výbory.

Predložené osnovy potvrdzujú, že v obnovennej republike Československej vládne sa podľa zásad ľudovej demokracie a že vôľou ľudu je budovať verejnú správu pomocou národných výborov. Týmto tiež sa potvrdzuje, že Slovenská národná rada a národné výbory nie sú inštitúciami dočasnými, ale že sú zriadením trvalým a nezmeniteľným. Existenciu Národnej rady a národných výborov nemožno oddeliť od histórie oslobodzovacieho boja nášho národa. Ony nie sú len požehnaným výsledkom tohto boja, ich korene siahajú do minulosti. Zdôrazňujem len historickú skutočnosť, keď tvrdím, že Národná rada a národné výbory boli hybnou silou organizovaného odporu národa proti domácej zrade a veľkolepého bojového nástupu ľudových mäs v Slovenskom národnom povstaní. Ilegálna Národná rada a národné výbory sdužovali najstatočnejších mužov, odhodlaných priniesť za slobodu národa akékoľvek obete. Po oslobodení boli to práve ilegálne národné výbory, ktoré bez meškania prevzali správu vecí verejných do svojich rúk. Malý časový odstup nám znemožňuje patrične oceniť výsledok

nadľudského úsilia národných výborov v prvých mesiacoch slobody. Dejiny ale nesporne zistia, že budovateľská práca národných výborov v časoch prvotnej rekonštrukcie ďaleko preváži chyby, ktorých sa národné výbory dopustily. Nedostatok tradície, chýbajúce podrobné zákonné predpisy, upravujúce kompetenciu a činnosť národných výborov, sťažovali v prvých mesiacoch po oslobodení ich situáciu. Zástupcovia ľudu v týchto orgánoch s nadľudským úsilím prekonávali všetky ťažkosti. A nech mi je dovolené konštatovať, že za frontu a tesne po prechode frontu, tieto ľudové orgány omnoho pružnejšie a rýchlejšie riešili problémy, než by ich bol vedel riešiť byrokratický štátny aparát. Keď náš štát rok po skončení vojny je považovaný za najkonsolidovanejší štát v strednej Európe, nemožno uprieť, že k tomuto radostnému výsledku prispely aj naše ľudovo-demokratické orgány značným dielom. Vydaním nariadení o obnove Národnej rady a národných výborov uzavreme jedno obdobie budovania novej ľudovodemokratickej verejnej správy. Ľudia sa zmenia, ale zásady a úlohy zostanú tie isté. Tieto inštitúcie majú mať vždy na zreteli len záujem národa a štátu, a nesmú sa odkloniť od tej línie, z ktorej vznikly. Myšlienka národnej a štátnej slobody, odhodlanie vykoreniť zbytky fašizmu a snaha všetkými silami prispieť na vybudovanie novej, ku všetkým poctivo smýšľajúcim a pracujúcim občanom spravodlivej republiky, to je cesta, po ktorej sa budú musieť uberať aj obnovená Národná rada a národné výbory. Aby obnovené ľudové inštitúcie išly po tejto ceste, nie je možné dosiahnuť ani násilím, ani sebalepšími zákonnými predpismi. Ony budú také, akí budú v nich ľudia. Išť naznačenou cestou nie je len vecou rozumu, ale aj vecou srdca, a myslím, predovšetkým vecou srdca. Preto musíme veľmi dbať na to, aby sa do týchto inštitúcií dostali ľudia rozumom i srdcom oddaní republike Československej, ľudia, ktorí obstáli v skúške minulosti a ktorí svojím charakterom a mravnou bezúhonnosťou budú nám zárukou, že tieto ľudové orgány nedostanú sa na scestie.

Odhlasovaním nariadení nesmieme považovať našu prácu v tejto veci za skončenú. Všetci musíme vo svojom prostredí pôsobiť k tomu, aby ustanovenia nami odhlasovaných nariadení sa splnili presne a čestne. Paragrafy možno nedodržiavať a

obchádzať, ale nemožno obísť osud, ktorého si je každý národ spolustrojcom.

Za právny výbor žiadam, aby predložené osnovy s doplnkami, tak ako ich prečítam, boli v plnom znení schválené.

„Osnova o obnovení Slovenskej národnej rady. V § 1 ods. 2. navrhujem za právny výbor doplnenie „nikdy sa neprevinili proti slovenskému, alebo českému národu“, „alebo českému“ sa dopĺňa.

V § 2 ods. 2. „navrhne najneskôr dňa 26. júla 1946“.

V 3. ods. za slová „povereníka pre veci vnútorné“ sa vsunie „alebo zástupcu ním povereného“.

Ods. 3 v druhom riadku, „alebo zástupcu ním povereného“.

V ods. 5. za slová, „ak člen volebného výboru“, za slovom „výboru“ sa vsunie „alebo jeho náhradník“. Posledná veta v tomto odseku odpadne.

V § 3. vypĺňa sa termín 26. júla 1946 a dopĺňa sa „o čom sa vydá potvrdenie“. Z tohto paragrafu ods. 2 vypadne litera „c“ a litera „e“, takže potom tam zostane len a), b) a na miesto litery d) bude c).

V ods. 5. bude znieť tá prvá veta „listinu kandidátov, ktorá nevyhovuje podmienkam uvedeným v tomto paragrafe, povereník pre veci vnútorné ihneď vráti podávajúcej politickej strane na doplnenie v lehote 3 dní.“

§ 4 ods. 1. prvá veta bude znieť „Volebný výbor po zistení, že kandidované osoby boli slovenským Národným frontom jednoducho uznane za kandidátov, rozdelí mandáty podľa poradia stanoveného tou-ktorou politickou stranou, podľa zásady pomerného zastúpenia takto:“ to ostatné zostáva.

V § 5 vypadne doterajší druhý odsek, a ten sa nahrádza dvoma odsekami a síce druhý odsek bude znieť: „Predsedníctvo Slovenskej národnej rady bezodkladne zvolá obnovenú Slovenskú národnú radu na ustavujúce zasadnutie.“

Funkčné obdobie Slovenskej národnej rady v doterajšom složení končí, akonáhle obnovená Slovenská národná rada sa ustaví.“

Ods. 3: „Predsedníctvo Slovenskej národnej rady zostáva vo svojej funkcii, pokiaľ nebude zvolené nové predsedníctvo. § 6. odpadne, takže potom nasledujúce §§ sa prečísľujú o jedno číslo nižšie a v §-e 8, doteraz 9. sa vsunie za slová „o pomocné

prostriedky,“ za to slovo „prostriedky“ „pre činnosť volebného výboru“, aby sa precizovalo, komu tie prostriedky majú byť dané.

Tak to je osnova nariadenia o obnove Slovenskej národnej rady na podklade výsledku volieb do Ústavodarného národného zhromaždenia.

Predseda SNR Dr. Jozef Lettrich:

Otváram rozpravu o prednesenom návrhu. K slovu sa prihlásil pán člen rady Lavdár.

Člen SNR Ján Laudár:

Slávna Slovenská národná rada! Máme predložený návrh, veľavýznamného významu, Predsedníctva Slovenskej národnej rady, na vydanie nariadenia o obnovení Slovenskej národnej rady a tiež podobne druhý návrh o obnovení národných výborov na Slovensku na podklade výsledku volieb do Ústavodarného národného zhromaždenia. Veľký význam týchto návrhov spočíva v tom, že Slovenská národná rada, ako aj miestne a okresné národné výbory prijatím a odhlasovaním týchto návrhov budú postavené na novú bázu nášho politického života. No ďaleko väčší význam javí sa v tom, že predložené návrhy svojim celkovým obsahom sú zdôraznením pre nás všetkých, pre celý slovenský národ, aby sme sa vrátili k zásadám Slovenského národného povstania. Zdôrazňovanie slovenskej tlače za očistu nášho verejného života, uskutoční sa vo veľkej miere týmito návrhmi nariadení, lebo oba návrhy stoja na zásade nepripustiť do nášho politického života také živly, ktoré za bývalého fašistického režimu rozbíjali republiku Československú, ktoré celý národ otrávil ideami fašizmu a v tomto systematicky zotročovali celý národ. Som presvedčený, že nielen my tu prítomní vítame túto osnovu, tieto nariadenia, ale že celý slovenský národ ich prijme s nadšením v tej nádeji, že na základe týchto osnov politické, hospodárske a národné vedenie nášho života príde do rúk povolaných, čo bude zárukou urýchleného konsolidovania nielen politického, ale hospodárskeho života na Slovensku. Obidva návrhy presne určily, kto môže kandidovať do Slovenskej národnej rady, do okresných národných výborov a miestnych národných výborov. Nie je mojím cieľom, aby som v osnovách preberal paragraf za paragrafom, odstavec za odstavcom, aby

som vyzdvihoval prednosti osnov a upozorňoval na prípadné nedostatky, to nechcem robiť, ale prosím, nech mi je dovolené zdôrazniť, že je príkazom tých, ktorí obeťovali svoje drahé životy za naše oslobodenie, aby tieto osnovy boli uvedené v život, aby z nášho verejného a politického života boli vylúčené všetky reakčné živly, nech sa skrývajú kdekoľvek. (Potlesk). Verejní činitelia budú postupovať tak, ako to verejný záujem národa a štátu vyžaduje, splnia svoje poslanie, za čo získajú vďaka celého národa. Bolo by však smutné, keby nariadenie bolo prisluhované stranícky a keby sa pripustilo zakrývať jednotlivé osoby odstavcom, ktorý pripúšťa výnimku.

Slávna Slovenská národná rada! Predložený návrh osnovy vítam a prehlasujem, že Klub členov Slovenskej národnej rady za Demokratickú stranu za tento návrh bude hlasovať. (Potlesk).

Predseda SNR Dr. Jozef Lettrich:

Udeľujem slovo pánu povereníkovi Dr. Husákovi.

Povereník pre dopravu a verejné práce Dr. Gustáv Husák:

Slávna Slovenská národná rada! Po druhý raz sa má reorganizovať Slovenská národná rada a tento raz i okresné a miestne národné výbory na základe noriem, ktorých osnovy sú nám predložené. Je to zaiste príležitosť, aby sme uvážili význam a váhu týchto inštitúcií, najmä Slovenskej národnej rady v našom politickom a národnom živote a upozornili na niektoré momenty, ktoré ich činnosť a ich postavenie zvlášť ovplyvňujú a istý punc mu dávajú. Obidve predložené osnovy majú v sebe v podstate symptomy nášho dnešného politického života, toho dnešného volebného a predvolebného stavu, a sú v tomto smere a v niektorých paragrafoch formulované spôsobom snád aj neobvyklým. Pokiaľ ide o Slovenskú národnú radu, ja priznám, že radšej by som videl jej obnovenie cestou priamych a tajných volieb, naľoľko ide o orgán zákonodarný a keď už raz k tajným a priamym voľbám v našom verejnom živote sa pristúpilo, bolo by dôstojné Slovenskej národnej rade, aby táto cesta bola použitá. Keďže však dôvody zbytočného nerozrušovania hladiny verejného života u nás sa zdajú sáť najneľahšie ako tento moment, v ktorom politických strán bola nastúpená táto cesta.

Teda k symptómom, ktoré v týchto osnovách vidím v dnešnej politickej situácii o niektorých sa zmienim. Predovšetkým reorganizácia Slovenskej národnej rady i všetkých druhov národných výborov na podklade priameho, tajného hlasovania nášho obyvateľstva ukazuje, že všetky strany Národného frontu na Slovensku, princípy demokratického volenia zástupcov do jednotlivých orgánov nižších i vyšších prijímajú, držia a aj v budúcnosti chcú hájiť. Toto zdôrazňujem najmä preto, že proti Komunistickej strane Slovenska, za ktorú tu hovorím, vedená bola nezodpovedná kampaň, ako by táto strana z nejakých mocenskopolitických chůtok, nejakých egoistických straníckych záujmov iné politické perspektívy do nášho života dávala. Na každom kroku činnosti našej strany, i na tomto, že sa reorganizuje Slovenská národná rada i všetky miestne a okresné orgány ľudovej moci podľa výsledku volieb je vidieť, že naša strana dôsledne trvá na voľnom a slobodnom prejavení politickej vôle občianstva a podľa neho tiež ľudové orgány a zákonodarné orgány skladat chce. Toto na odvrátenie tých najroznejších pomlúv, ktoré boli do celej tej série v posledných mesiacoch na Slovensku hádzané, kde veľké tisíce ľudí nevideli žiadny vážnejší problém na Slovensku, ako protikomunistický boj podľa štýlov, aké sme poznali v posledných siedmych rokoch. Postoj našej strany k tejto otázke veľmi jasne ukazuje, aké skutočne demokratické stanovisko a postoj ku každej otázke táto naša strana má a prevádzať chce. Otázka ovšem, v ktorej sa neshodujeme s mnohými politickými protivníkmi je, čo politickou demokraciou u nás rozumieme. Veľmi mnoho ľudí u nás, ako už o tom bolo hovorené aj v predchádzajúcej diskusii, predstavuje si demokraciou alebo návrat do roku 1938, alebo formálne demokratickú legalizáciu stavu z posledných siedmych rokov. Boh by sme veľmi nechápaví, keby sme sa domnievali, že vývoj za posledných siedmych rokov a ťažké skúsenosti, ktoré z nich celý náš národ a štát mal, je možné nechať bokom a je možné vracat sa opäť do starých tých, alebo oných kofaj. Práve v inštitúciách miestnych a okresných národných výborov, ktoré znamenajú priamo revolučný obrat v ovládaní štátu, práve v týchto inštitúciách je najcharakteristickejšie vyjadrené nové chápanie demokracie, zbavennej policejnej-byrkratickej

ho aparátu, ktorý, pokiaľ potrebný je, má funkciu podradnú a nie funkciu rozhodujúcu. A tak, ako aj v tejto otázke, ktorú teraz novou normou znova petrifikujeme, aj v otázkach ostatných má a nesporne musí mať demokratické chápanie spoločenského a štátneho zriadenia úplne nový politický a sociálny obsah. Ďalšie časti obojstranných osnov v Národnej rade predložených majú závažné politické ustanovenia ohľadne výberu kandidátov, ohľadne ich preverovania a vyberania a ohľadom tiež politickej alebo národnej spoľahlivosti. Je toto treba zvlášť vítať a uviesť tiež dôvody, prečo toto potrebné je. Nemôžeme povedať, žeby posledné mesiace vývoja na Slovensku mali zvlášť pozitívny charakter politickej konsolidovanosti. Naopak, každý objektívny pozorovateľ musí vidieť, že z tých kolají, na ktorých Slovensko od 1944 roku jednotne šlo, sa veľmi vážne vybočilo politicky a v dôsledku toho bola politická hladina u nás rozbúrená a ešte celkom konsolidovaná nie je. Vieme, že Slovenská národná rada i miestne a okresné národné výbory budú mať veľké pracovné úkoly pred sebou, vieme, že koľko práce, koľko obetavosti ešte u nás je treba len do reštitúcie hospodárskeho stavu predvojnového, resp. pred prechodom frontu. Ale aby mohly všetky tieto orgány nerušené sa sústrediť na prácu, sú potrebné k tomu tiež politické predpoklady, predpoklady politickej konsolidácie, predpoklady politického vyrovnania a nádejní spoločnej línie v rozhodujúcich politických snahách v našom živote. A toto práve bolo vážne narušené v posledných mesiacoch. Treba sa zmieniť o tej otázke, lebo zástupca veľkej politickej strany tu staval otázku tak, ako by za posledné mesiace na Slovensku politicky nič sa nebolo stalo a Slovensko nadšené a jednomyselné, stopercentne, až na mizivé, ani necelé percento, prihlásilo sa radostne k republike; ja tomu rozumiem tak, že prihlásenie k republike znamená, že sa prihlasujú k tým princípom, na ktorých bola republika obnovená, to je princípom, pre ktoré sa robilo povstanie, princípom Košického vládného programu. Ja sa domnievam, že není možno v politickom živote zaujať také stanovisko, že si zakryjem oči a uši, nevidím veci a tvrdím, že sú všetky udalosti krásne a nádherné. To, čo sme videli posledné mesiace, sa politicky nazýva aktivizácia ľudských síl. Hlavné dve politické strany slovenské našly svoju poli-

tickú platformu v ilegalite pred povstaním na zásadách protifašistickej demokracie a hovorené v slovenských pojmoch, na zásadách protiludáckej demokracie. Na týchto zásadách bola spolupráca týchto strán pevne fundovaná a bola dobrá a lojálna, kým sa tieto zásady obojstranne pevne držaly. Nemôžem súhlasíť s tým názorom, že je veľkým nískom pre republiku, že veľká časť týchto hlasov vyslovila sa pre tú alebo onú politickú stranu, ak súčasne neskúmame, za akých okolností a za akých podmienok sa tak stalo. Bolo tu vyslovené stanovisko, že sa nikto nepýta, akými hlasmi poslanci KSČ boli zvolení, a že táto strana je najväčšia v republike a rozhodujúca v českých krajinách, že sa to berie na vedomie a že nie je podobná situácia na Slovensku, pokiaľ ide o Demokratickú stranu. Na tomto jednom prípade je vidieť nielen mechanické srovnávanie, ale na tomto prípade je aj vidieť nesprávne politické uzávery. Predovšetkým dôležité je, na aký program, za akých podmienok jednotlivé skupiny občianstva tú alebo onú stranu volili, čo od nich žiadaly, čo im sľubovala a kam politicky tieto skupiny sa chcú dostať. Myslím, že bude medzi nami jednomyselný názor, že v Čechách povolená situácia neskýtá absolútne žiadne nebezpečie oživenia nielen bývalých politických strán, ale oživenia i ideológie ktorejkoľvek z bývalých rozpustených českých politických strán. A zase by bolo strkaním hlavy do piesku tvrdiť, že je tá istá situácia na Slovensku. Spomínam tú záležitosť preto, že pán poslanec Lukačovič situáciu postavil tak, že tu ktosi urobil obrovskú škodu Slovensku a republike tým, že poukazoval na nebezpečie oživenia ľudských politických síl. Ja sa domnievam, že je veľkou zásluhou a veľkým politickým prínosom vedieť včas poukázať na politické nebezpečenstvo, ktoré sa rysuje u nás. A že je toto povinnosťou každej politickej strany, ktorá princípy, na ktorých sa sama založila a na ktorých štát tento sa obnovil, drží a za všetkých okolností chce držať. (Potlesk). Nebudem uvádzať jednotlivé detailné prípady. Sú verejnosti známe, či už z tlače, či z iných jednotlivé pretraktovaných prípadov, proste sumárne konštatovať to treba, že tu boli prinajmenej oživené ilúzie veľkých ľudských exponentov, oživené v tom smysle, že je možné na ich politickej platforme, že je možné na ich ideologických požiadavkách, eventuel-

ne aj štátne politických, že je možné u nás pracovať, a keď nie dnes, keď dnes skromnejšie, tak zajtra uvidíme. To je jedna záležitosť. Druhá je, že či už v priebehu predvolebnej kampane, alebo aj po nej, sa u nás legalizuje ideológia, ktorú tisoovský režim u nás zaviedol a legalizuje sa dokonca ľuďmi na vysokých miestach štátnych alebo zákonodarných orgánov postavených. V tomto je to vážne nebezpečie. Ľudstvo politicky ako celok vzalo po oslobodení na vedomie situáciu, ktorá tu bola. Veľká časť týchto ľudí videla, že politicky boli vedení po veľmi nebezpečnej a hazardnej ceste nielen osobne, ale i národne a z toho vyvodzovali svoje dôsledky. Iná čiastka musela vziať na vedomie, že tuná neboly, nie sú a nebudú ani podmienky pre akúkoľvek politickú reštitúciu tejto strany a jej ideologie. V tých posledných mesiacoch práve tu vytvárala sa situácia buď nedostatkom opatrnosti, alebo politickým oportunizmom a u istej časti ľudí zámerne, že raz tu bude možné tieto tendencie oživiť. Toto možno bez uvádzania i konkrétnych prípadov veľmi dokumentárne ukázať na celej línii, po akej to tu šlo. Je to lúnia protikomunistického boja a je to úplne goebelsovský antisemitizmus, ktorý sa tu pestoval a je to postoj k jednotlivým výdobytkom revolučným, ktoré v našom štáte byly, poštátne priemyslu, ľudové orgány atď. Na celej línii i pomer voči Čechom u jednej časti, na tejto sa ukázalo, že sa umele oživuje a že sa budujú ilúzie u ľudákov, že návrat tuná je možný. Ja myslím, že ani Tiso si pred dvoma rokmi nepredstavoval, že môže za poldruha roka oslobodenia v republike, ktorá vznikla v boji proti nemu, na Slovensku, ktoré povstanie proti nemu robilo, dosiahnuť viac ako niekoľko poslancov. A v tom stave my, vážení páni, dnes sme. Preto je o tom potrebné hovoriť. Celá politická koncepcia Slovenska a republiky bola protifašistická. Chápanie demokracie jasne protifašistické. A len preto bola možná spolupráca politických strán a len preto bol spoločný postup, že tu bol aj spoločný nepriateľ. A od tejto línie sa u nás veľmi nebezpečne vybočilo. Preto, keď obidve tieto osnovy kladú podmienky práve z tohto hľadiska, vyradiť z politického života ľudí, kompromitovaných v minulom režime politicky, a priamo alebo nepriamo zodpovedných za tento režim, je to hlavne dôsledok tejto situácie a je to vážnym mementom pre všet-

kých politických činiteľov u nás, aby po tejto ceste sa nešlo a aby sa i tieto ustanovenia neobchádzaly. Komunistická strana Slovenska v priateľskej a neskoršie v lojálnej spolupráci, najmä s Demokratickou stranou zúčastnila sa, a to vážnym prínosom všetkých bojových i pracovných úkolov, ktoré u nás byly. Jasne však musela svoje stanovisko vyhlásiť vtedy, keď podľa svojho pevného presvedčenia sa spoločná platforma opúšťala. To je vysvetlenie toho, čo sa nazýva kampaň proti DS, to je vysvetlenie toho, čo tu bolo charakterizované, ako smutná kapitola dejín Slovenska. Ja súhlasím, že je tu posledné mesiace smutná kapitola našich dejín v tom smere, že len dva roky, ani nie dva roky od Slovenského národného povstania zabúdame na základnú politickú líniu tohto národného povstania, že zabúdame, že nie je možné s politicky nepriateľskými silami robiť pakt proti silám, s ktorými sme spojenecy do nedávna stáli a ak je pravda, čo tu dnes tiež bolo zdôraznené, že sa štáty udržuju myšlienkami, na ktorých vznikly, tak je pravda, že aj inštitúcie a politický režim sa udrzuje myšlienkami, na ktorých vnikol a platí to práve tak o Slovenskej národnej rade, ako aj o mozhnej politickej konštelácii na Slovensku. (Potlesk). A nebude medzi nami sporu o tom, že Slovenská národná rada, práve inštitúcia, ktorú ideme obnovovať, vznikla na revolučných, protifašistických, protigardistických, protinemeckých a protikompromistických politických základoch, že takto celú svoju politiku viedla a takto tiež do našej histórie najkrajšiu kapitolu zapísala. Nemá smyslu formálnu inštitúciu vychvaľovať a držať, keď jej obsah i personálny i politický dávame do celkom inej súvislosti. Nebola by to tá Národná rada, keď si predstavíme a veľmi mnoho vážených členov tohto shromaždenia zúčastnilo sa priamo a aktívne udalostí Slovenského národného povstania, žeby také články, také reči, také prečiny sa byly staly na povstaleckom území, a budeme si vedieť aj predstaviť, jak by Slovenská národná rada, ako predstavitelka tohto národa a ako politický vódcu tohto národa, bola v Banskej Bystrici reagovala. Že by tu neboly bývaly diskusie, ale žeby bolo bývalo iné zakročenie. A nedomnievajte sa, že politická ostrosť problémov sa nejak dvoma rokmi otupila. V tom musí byť kontinuita právna i politická, aby tie základné myšlienky, ktoré

túto inštitúciu na nohy postavily, tie základné myšlienky, ktoré umožnily celému Slovensku obnovovať tento štát a ktoré nám všetkým umožnily v podstate zúčastniť sa politického verejného života a nášmu národu slobodne si veci utvárať, že tieto nemožno kľudne z akýchkoľvek i z oportunistických alebo kšeftárskych, alebo z akýchkoľvek dôvodov odkladať nabok a do koša, keď sa to hodí z akýchkoľvek dôvodov. Že je treba i v politike mať stanovisko zásadné, stanovisko morálne, stanovisko čestné a nekupčiť s princípmi a nepripúšťať kompromisy tam, kde sa ohrozujú samé základy budovania, samé základy stavania.

Toto je základ toho povolebného ovzdušia, ktoré u nás bolo a dalo ráz formuláciám predpokladaných osnov, dalo ráz istým formuláciám v novom vládnom programe, a politickým dohodám v Národnom fronte, že v Národnom fronte a v našich vládných a ostatných inštitúciách zúčastňujú sa politické strany, ktoré jasne prehlasujú, že všetky princípy protifašistickej demokracie, protiludácke a protigar-distické si osvojujú a vo všetkých svojich orgánoch budú prevádzať. Ja vítam v tomto smere prejav pána kolegu predrečníka, ktorý tu mal. Chcem však upozorniť len na jedno, že u nás na Slovensku taký zvyk sa zabíhal, že máme často rozdielne reči a rozdielne činy. Že najmä často sa spokojujeme s deklaráciami, s krásnymi manifestáciami a dohodami a celá naša prax je potom troška ostatná. Teda práve v tomto období, ktoré pre Slovensko bude veľa znamenať a v ktorom Slovenská národná rada môže sa rozhodujúcim spôsobom osvedčiť alebo neosvedčiť, je takáto dôslednosť osobná i politická, myslím prvoradou záležitosťou u každej politickej strany. Chcel by som ešte slovom sa zmieniť v tejto súvislosti o niektorých náboženských otázkach. Predovšetkým, je nám všetkým jasné, aké problémy pred Slovenskom stoja, že sú to problémy predovšetkým rázu hospodárskeho, organizačného, sociálneho, kultúrneho. Že sú to problémy pracovné. A predsa to, čo sa u nás v posledných mesiacoch robilo s náboženstvom, vážení páni, história pozná len v Argentíne, v Brazílii alebo v južnom Španielsku. Že sa tu robil jeden bohapustý kšeft s vecami, ktoré každému verejnému alebo neveriacemu človekovi sú posvätné, s citmi ľudí, s presvedčením ľudí, s pozemskými vecami atď. Že boly tie-

to veci u nás vystupňované tak, že priamo náboženský teror bol vyvíjaný na ľudí a že o slobode rozhodovania tisícov žien, starších ľudí a mnohých iných nedá sa u nás v tomto smere vôbec hovoriť. Chcel by som preto tu stanovisko našej strany k tejto otázke veľmi jasne a nedvojmyselne postaviť. Od začiatku a dávno naša strana jasne nielen hlásila, ale aj plnila zásadu náboženskej slobody, tolerance, lojality voči cirkvám a voči poslaniu, ktoré náboženstvo u nás má. Ceníme si veľmi mravné poslanie a duchovné poslanie, ktoré náboženstvo a cirkvi majú. A všemožne toto úsilie budeme podporovať. Ale v žiadnom prípade, vážení páni, v žiadnom prípade nedovolieme, aby náboženské presvedčenie ľudí stalo sa politickým inštrumentom k reakčným protidemokratickým, protisovietskym a v iných dôsledkoch aj protištátnym reidom. Nám je známe a bude to známe skoro aj verejnosti, akými silami boly zmobilizované náboženské inštitúcie. A môžeme povedať dnes toľko, že to neboly záujmy ani štátne, ani národné. Slovensko trpelo tým dávno, že bolo tu umožnené politickému klerikari-zmu, aby zneužíval hlboké náboženské ctenie našich ľudí a aby z toho robil politickú baštu, bez výnimky doteraz v každom prípade reakčnú. Bez výnimky. A toto sme sa domnievali, s hlbokým kompromitovaním mnohých ľudí v minulom režime, že skončilo a nášmu človekovi že bude skutočne daná možnosť slobodného rozhodovania podľa pracovného a politického programu, že mu bude daná možnosť, aby vo veciach svetských, ak už mám o tom cisárovi a Bohu hovoriť, aby si rozhodoval skutočne podľa svojho chápania a usporadania našich pomerov. Tieto záležitosti nemajú domáce pramene. Nie sú len vecou slovenskou, sú vecou rakúskou, maďarskou, francúzskou, talianskou a inde. Za nebezpečné politicky považujem, že sa u nás s týchto kruhov verejne hlása názor, že každý občan je predovšetkým, povedzme, katolíkom, že v každej otázke predovšetkým počúva svojich nadriadených a až potom všetko ostatné. Asi 700 rokov je tomu, čo Európa tento princíp v štátnom zriadení porazila. Sú tomu celé stáročia, čo štáty žiadajú, aby občan akéhokoľvek vyznania predovšetkým si vybavil svoje stanovisko k štátu a bol najprv občanom tejto republiky a potom nech sa hlási k akej chce svojej religii. To-

to má veľký význam v tom, že nemôžeme sa kľudne na to dívať, aby občan jedného štátu, povedzme Talianska, keby mal akékoľvek vysoké cirkevné postavenie, zasahoval s dobrým, alebo menej dobrým úmyslom do našich politických pomerov a používal štátom platený aparát, štátom podporované a udržiavané, privilegované inštitúcie, v podstate k politickej a inej práci, ktorá je v rozpore z intenciami politickými tohto štátu. Toto je isté novum, ktoré nám posledné mesiace priniesly a z toho budeme musieť i my, i táto inštitúcia — Slovenská národná rada, vyvodit' dôsledky a zaujať k nemu veľmi jasné stanovisko. My musíme žiadať od každého nášho občana, aby veci slovenské, veci československé, riešil z hľadiska a záujmov výlučne slovenských a československých a žiadne iné zahraničné interesy. či sú mu známe, či sú mu neznáme, tuná v úvahu nebral. Pokiaľ ide o konkrétne ustanovenie obidvoch predkladaných osnov, za komunistických poslancov Slovenskej národnej rady vítam tie jasné formulácie, ktoré sú, pokiaľ ide o výber osôb tuná dané. Vítam, že členom tejto inštitúcie, ktorá veľmi krásne sa do našej histórie zapísala, môžu byť len ľudia štátu a národu oddaní, ľudia, proti ktorým niet nielen politických námietok, ale ktorí sa môžu vykázat' politicky a pozitívne prácou v domácom alebo zahraničnom odboji, ktorí môžu vykázat' sa činnosťou v Slovenskom národnom povstaní, partizánskych bojoch, ktorí sa pozitívne zaslúžili o obranu republiky a ktorí majú plnú morálnu legitimitáciu jediní, aby sa do tejto inštitúcie dostali. (Potlesk). Práve tým, že sa obnovuje Slovenská národná rada nie tajnými voľbami, ale v podstate politickou dohodou, je veľmi želateľné, aby i v záujme spolupráce jednotlivých politických složíek i v záujme jednotnej povedal by som, morálne politickej línie Slovenskej národnej rady, aby boli vybraní ľudia skutočne, ktorí v odboji pracovali, skutočne ľudia, ktorí pozitívne prispeli k utvoreniu vôbec tejto inštitúcie a k obnoveniu nášho štátu. I pokiaľ ide o miestne a okresné národné výbory, je presne povedané, akí ľudia a aké sily majú byť vylúčené. Ja by som si len želal aj v tomto prípade, pokiaľ ide o obnovu Národnej rady, bude zákonom, že má sa do Národnej rady dostať len aktívny účastník povstania, alebo odboja, aby bolo nepísaným zákonom na Slovensku, že do všetkých in-

štitúcií, i do politických strán, na vedúce miesta do hospodárskeho života, majú sa dostať ľudia, u ktorých je garancia správnej politickej orientácie, a táto garancia dnes u nás v ničom inom neni, ako účasť v bojoch povstania a v odboji. (Potlesk). O čo dôslednejšie takýto zákon v našich vlastných stranách všetkých prevedieme, o to menej sporov bude, o to jednoduchšie budú politické pomery u nás, a o to podľa môjho názoru, správnejšia cesta všetkých inštitúcií bude. Vniesli sme do Slovenska isté chápanie politických pojmov. Vniesli sme chápanie v tom smere, že človek, ktorý si zaslúži úcty z hľadiska politického, je len ten, kto po siedmich rokoch vernosť republike a vernosť myšlienkam demokratickým a pokrokovým zadržal a kto v nich isté obete priniesol. Je podľa môjho názoru veľmi vítané, že táto zásada dostáva zákonné formulovanie; lebo nemôžeme žiadať od občana, aby mal úctu k človekovi, ktorý sa dostane na vysoké štátne miesto, s ktorého odišli predstavitelia domáceho odboja, ak takýto človek prepadne pri preverovacej komisii vo svojej hospodárskej inštitúcii. Nemôžeme žiadať od malých a drobných ľudí, aby držali túto líniu, keď na najzodpovednejšie miesta v štátnom aparáte sú dávani ľudia, politicky, podľa pojmov povstaleckých a podľa pojmov, ktoré táto Národná rada určila, ľudia ktorí kvalifikáciu mravnú a politickú k tomu nemajú. (Potlesk). Ja sa domnievam, že takéto extempore, i keď sa dejú zatiaľ skôr výnimkami, že nemôžu zaviesť do našich pomerov ozdravujúci moment a že nemôžu presvedčiť o správnosti a čestnosti konania a chápania našich politických strán. Vážení priatelia, náš drobný občan, myslím, že si pokazil svoju predstavu o politike znova, že s istým dešpektom sa znova k tomu obracia, že zisťuje z mnohých politických zásad i z mnohej politickej praxe, že sa iné hlása a iné robí, ďalej, že zisťuje to, že sa stáva znova politický život u nás aspoň v niektorých odvetviach vecou politického praktikizmu, do vysokej miery oportunistizmu, alebo často aj rôzneho kšeftárskeho zabezpečovania osobných, alebo skupinových, alebo iných mocenských pozícií. Toto, ten vysoký morálny fond, ktorý sme do slovenských pomerov vniesli bojom a povstaním, ten vysoký morálny fond, ktorý si môže získať len človek, ktorý v najťažších pomeroch sa vedel odriekať, vedel riskovať, vedel pre myšlienku voľačo pri-

nášať, tento by sme rozbili a zopsili, keby sme vnášali dnes takéto prakticistické, oportunistické a konjunkturálne momenty do vedenia a do zodpovedných kruhov nášho politického života. To, bohužiaľ, tiež možno v poslednej dobe pozorovať. Práve preto je krajne vítané, že má táto inštitúcia byť z osvedčených, odbojových a povstaleckých pracovníkov. Chcel by som sa v tejto súvislosti dotknúť jednej veci tiež, ktorá tu už diskutovaná bola, to je postavenie Národnej rady v súvislosti s pomerom československým, a to len v dvoch-troch stručných poznámkach.

Začnem zpravou, ktorú som tu dnes počul. Mám dojem, že sa alebo mylne chápe, alebo správne chápe a mylne vykladá národnostná otázka a nacionálne inštitúcie. Rozumel som z prejavu zástupcu Demokratickej strany, že musíme sa vystríhať v našom pomere k českému národu momentov, ktoré by mohli viesť tam, kam 1938. roku sme sa dostali, že sa musíme vystríhať toho, aby sa tu neobnovily podobné pomery. Politicky je táto formulácia nielen nesprávna, pretože je každému z nás jasné, že to nebolo pomer československý, ktorý rozbil túto republiku, že to nebolo nesprávne riešenie otázky národnostnej v CSR, ale že to bola krajná benevolentnej fašistickým elementom a nás i v medzinárodnom merítku, na ktorú sme doplatili my v Československu, a na ktorú doplatili všetky národy v Európe. Ak sa teraz chceme učiť z udalostí pred rokom 1938 a chceme sa im vyhnúť v budúcnosti, kaže nám to práve, aby sme mali tvrdosť voči fašistickým a rozvracačským a takýmto elementom. Ovšem tak boli stavané otázky Slovenského národného povstania a výdobytkov jeho, ako by celý smysel tohto povstania bol spočíval v tom, že Slováci zabezpečili si národnú inštitúciu, zrejme proti Čechom, a teda toto musia si za všetkých okolností držať. Už hovoril tu o tom pán poverenik Novomeský. Ja by som bol veľmi rád, aby sme v tomto urobili dokonale jasno. Prečítal som si zámerne viaceré časopisy a niektoré knižky z pred roku 1938. Mnohé formulácie, ako ich dnes vidíme v našich novinách o slovenskej otázke, alebo aj v prejavoch, sa akoro doslova podobajú ľudským formuláciám pred rokom 1938. Nechcem tým nikoho diskriminovať, ani urážať, len upozorniť na scestie, ktoré v tejto veci je. Takisto sa hovorilo o republike, o všetkom možnom, a takto sa tiež nacionálna otáz-

ka stavala. Musíme jasne vziať na vedomie, že v slovenskej nacionálnej otázke dnes základné otázky, ako otázka svojbytnosti národa, ktorá základná otázka má vždy nutne svoje dôsledky a je principiálna v tomto, sú vyriešené jednoznačne a navždy v náš prospech a v ostatných otázkach je vecou jednak praxe a je vecou najmä ale hospodárskeho a sociálneho obsahu, kam tieto slovenské nacionálne inštitúcie ist' chcú a čo urobiť vedia. Chcel by som v tejto veci dotknúť sa jedného momentu, ktorý v tlači jednej politickej strany falošne sa vykladá. Preto by som ho ešte nespomínal, ale tiež niektorí zodpovední činitelia kolportujú ho vo veľmi pomýlenej forme. V novinách som to čítal asi v takejto forme: „Že v Banskej Bystrici za povstania mnohí naši druhí politickí partneri nemali jasný cieľ povstania, pokiaľ ide o republiku, tam sa viacerí komunisti videli byť ľudákmi, prívržencami samostatnej republiky, ktorú chceli len reálnejšie zabezpečiť, pričleniť do Sovietskeho sväzu.“ Hovorím o tej otázke preto, že snáď niektorí ľudia i dobromyseľne takto veci kolportujú. Nech je jasne prehlásené: celé vedenie Komunistickej strany Slovenska, dnes, i v ilegálite, i v povstaní malo jednoznačný a jasný kurz za obnovenie Československej republiky a nebolo ani jedného vedúceho a zodpovedného člena tejto strany, ktorý by bol inaké názory hlásal a v praxi prevádzal. Kto chce mať dôkazy, nech si prečíta Deklaráciu z decembra 1943, o ktorej bola už reč, a ktorá mimochodom bola formulovaná komunistami. Nech si prečíta ostatné dokumenty a nech o tejto záležitosti potom svoj názor si urobí. Ovšem v druhej veci sa tu tieto historickí vykladači mylia. Práve tak jasne, ako naša strana vo svojej zodpovednosti v ilegálnej práci za obnovenie republiky sa stavala, práve tak jasne odmietala koncepciu čechoslovakizmu, pokiaľ ide o národnú otázku a práve taktiež ostro kritizovala mnohé sociálne názory, názory na úpravu vnútornú tejto obnovenej republiky, tak ako boli jednou časťou londýnskej emigrácie nám tlmočené, v tomto sme nesúhlasili s predstaviteľmi jednej časti londýnskej emigrácie a jasne sme svoje stanovisko v tej veci hovorili. A v tejto práve otázke mnohí naši politickí protivníci zase sa veľmi dovoľovali a veľmi tesne spolupracovali s týmito skupinami. V tom sme jednotné názory nemali. Teda, pokiaľ ide o obsahovú náplň repu-

blíky, pokiaľ ide o centralistický čecho-slovakizmus, v tomto kto hodnotí výsledok posledných dvoch-troch rokov, musí uznať, že to bola práve Komunistická strana, ktorá celou svojou váhou jasno v nacionálnej otázke slovenskej privodila a že to bola aj ona tiež, ktorá práve nový obsah i politický i sociálny v tejto republike presadzovala a spolu s ostatnými stranami dohovorela. Spomínam tú vec preto, že po takomto vyhlásení, treba nazvať za historického podvodníka toho, kto v otázke postoja Komunistickej strany Slovenska k republike v jej ilegálnej práci bude tvrdiť iné a ak tvrdí, musí tieto záležitosti vedieť verejne dokázať, ak nechce do toho svetla sa postaviť. Hovorím to preto, že sa v nacionálnej otázke dvojaká farba hrá. Jeden deň čítame v novinách o tom, že jedna strana háji slovenské národné práva a druhá je centralistická a druhý deň v tých istých novinách hlásime, že tá druhá strana má separatistické úmysly, alebo celá je separatistická a my sami sme centralistickí a že sa v základnej otázke, od ktorej závisí konsolidácia tohto štátu a pomerov na Slovensku, veľmi nechutným spôsobom sa špekuluje a veľmi demagogickým spôsobom sa táto otázka širokým vrstvám nášho obyvateľstva predkladá. Preto myslím, že i o tejto otázke musí Slovenská národná rada jasné stanovisko politických zástupcov mať, servirovať otázku čestne našim ľuďom, aby potom po tom hecovaní a po tom štvaní celých bývalých 7 alebo aj 27 rokov, aby náš človek mal už pevnú vieru, že jeho národné práva sú dobre zabezpečené, sú správne formulované a nikto mu na ne dnes siahť nechce, ani nebude, ani nemôže. Toto ukľudnenie, toto vysvetlenie sme všetci povinní dať širokým vrstvám nášho národa, lebo taký je skutočný stav. Pokiaľ ide o prácu Slovenskej národnej rady, myslím, že v našom politickom živote veľmi táto inštitúcia stratila na svojej priebornosti a povedal by som, není tým, čím svojho času bola a čím by sme ju všetci chceli mať. Uvažujme o tejto záležitosti. V Slovenskej národnej rade isté nové formy parlamentarizmu, aby som tak povedal, sa vytvorili. Nie tak formálne, formalistické ale pružnejšie, povedal by som demokratickejšie, než to v mnohých parlamentoch vidíme. Úprimnejšie, a tak lepšie na spoluprácu idúce. Ale na druhej strane zase celková politická situácia túto inštitúciu troška i v očiach slo-

venského obyvateľstva snížila. Myslím, že my musíme dosiahnuť toho stavu, aby Slovenská národná rada, i svojím složením, o ktorom som už hovoril, najmä ale svojou prácou dosiahla takej vážnosti a takeho postavenia v našom národe, akú vážnosť mala v rozhodujúcich chvíľach tohto národa. Aby tak, ako s láskou bola budovaná a jej činnosť sledovaná širokými vrstvami nášho národa, aby s takými nádejami tiež dávaly sa široké vrstvy na túto inštitúciu, keď svoju prácu koná, a aby mali vieru, že problémy, ktoré slovenský človek už dlhé desaťročia, alebo aj storočia mal nevyriešené, že práve ľudoví zástupcovia dnes budú tu vedieť vyriešiť. Tento problém tu medzi nami je. Práve preto, že môže Slovenská národná rada v najbližších rokoch alebo sa pracovne osvedčiť, môže táto inštitúcia stať sa veľkým prínosom do nášho vývoja hospodárskeho i politického, ale práve taká možnosť je, že sa stane, a poviem otvorene, čo si myslím, záležitou dekoratívnou v tom prípade, ak svoju funkciu plnia tých sociálnych, hospodárskych a kultúrnych požiadavkov v progresívnom smysle, ako to povstanie nastolilo, nebude plniť. Pokiaľ ide o Slovensko, vážení páni, i z prejavu, ktorý som počul, mám taký dojem, ako by sme sa domnievali, že je Slovensko samostatnou záležitosťou buď na Madagaskare, lebo niekde v ďalekej krajine. Nechápeme dost reálne súvislosti, v ktorých celá politika na Slovensku sa prevádza a prevádzať musí. A aké úlohy nám toto dáva? Z toho sú tie nedorozumenia, ktoré medzi našimi politickými stranami vznikajú a ktoré i mnoho nechuti a nedôvery k politike do širokých vrstiev vnášajú. Zas by som sa vrátil k tým základom Slovenskej národnej rady. Kam sme sa všetci dívali a čo sme očakávali v tých dobách, keď táto inštitúcia bola složená a do praxe potom uvedená. Prečítajme znovu tie deklarácie a tie dohody, a bude nám veľmi jasne naznačené, kam i dnes táto inštitúcia ísť musí. Slovensko má svoje veľké poslanie štátne u nás v československom smysle. Práve tým, že je susedom najväčších slovanských národov, že je susedom toho obrovského štátu, ktorý na tomto kontinente má rozhodujúcu pozíciu a ktorý hospodársky, kultúrny i inak je dnes strediskom, jedným z mála stredísk sveta. A práve v tejto otázke, otázke sblížovania kultúry, v otázke prehĺbovania stykov, v otázke hospo-

dárskej i politickej spolupráce, má Slovensko skvelú úlohu, tak ako ju malo už za povstania, obnovovania republiky, aby najmä český národ i prípadne iné susedné národy spojovalo s týmto veľkým štátom a aby samo si k tomu predpoklady vytvorilo. Slovensko nemôže, ako to v minulosti v niektorých obdobiach bolo, byť takým slepým črevom tohto štátu, o ktoré sa interesujeme vtedy, keď je akútne nebezpečie z toho pre celý organizmus. Ja sa domnievam, že má predpoklady k tomu, aby bolo v tomto štáte vzornou časťou a vzornou zemou tak, ako bolo vzornou zemou za povstania, ako dávalo príklad nielen národom v našej republike, ale i národom okolo nás a ak si skutočne zapísalo najkrajšiu kapitolu svojej histórie práve pred dvoma rokmi a práve v tých udalostiach, ktoré tam boli. A nemôžeme sa nevracať k celej tejto záležitosti, ak o slovenských udalostiach chceme hovoriť. V každom národe je taká studnica, taký morálny fond, ku ktorému sa ten národ vracia stále. Tak, ako v českom národe husitské udalosti tvoria tento fond, tak v našom národe práve povstanie a práve ten boj prvý raz kolektívne zapojil široké vrstvy národa do jedného politického hnutia a dejinný význam toho je, na ktorej strane, za akým účelom a proti komu išiel. A toto chápanie ukazuje súčasne celé možnosti a súčasne celé riziká Slovenskej národnej rady. V tomto smere víťame to personálne zostavenie, na ktoré ten zákon možnosti nám dáva. Bolo tu hovorené, vážení páni a dámy, o percentách. Bolo tu hovorené o politickej povolebnej situácii. Ja by som bol veľmi rád, aby sa nevznášaly tieto pojmy do ideového a politického vedenia Slovenska. Nie z dôvodov tých, že som príslušníkom jednej strany, ale z dôvodov takých, že dostávajú na mylné politické cesty celé skupiny a celú spoluprácu. Pred dvoma rokmi, keď táto inštitúcia dostávala sa do života, nikto sa nás na percentá nepýtal, ani nás neinteresovaly percentá. Vedeli sme jednu vec, že máme politicky pravdu, že za nami stoja čestní ľudia v tomto národe a že my vo svojej veci, k úspešnému výsledku sa dostaneme. A toto je to preverovanie, tam sa ukázal patriotizmus a tam sa ukázal pomer k politickému životu a k tomuto národu celému. Ak vnesieme iné merítko do politickej spolupráce a do politického života, ak vnesieme merítko, aké sme v politickej praxi v minulosti tu videli, akým

spôsobom sa percentá, nepercentá získavajú, tak zahodíme akýkoľvek morálny podklad politického denia u nás. Práve preto Slovenská národná rada i celý náš politický život, ktorý sa ako tak predsa len ustálil po voľbách, musí myslieť na najzodpovednejšiu a na najzákladnejšiu otázku a to je, aké perspektívy dáva tomuto národu v najbližšej dobe a v ďalšej jeho budúcnosti. Musí myslieť na to, že musí tiež celou svojou prácou vedieť tieto perspektívy a sľuby reálne plniť. Vládny program, o ktorom už bolo hovorené, z hľadiska slovenského dáva neobyčajné pozitívne možnosti zlepšenia celkovej hospodárskej i politickej situácie na Slovensku. Dáva základ k tomu, čo Slovensko hospodársky, ekonomisticky môže zachrániť pred rôznou emigráciou a dáva základ k industrializácii. My vidíme, že na celom Slovensku trpíme veľkým nedostatkom kvalifikovaných síl a rôznych iných momentov, ktoré sú k prevádzaniu práce potrebné. Ja sa domnievam, že splnenie veľkých pracovných úkolov si vyžaduje od všetkých politických síl u nás, si vyžaduje koncentráciu, si vyžaduje harmóniu, si vyžaduje tesnú spoluprácu a koncentrické sústredenie sa na tieto pracovné úseky. Inak skutočne dostali by sme sa do takého politického profesionalizmu, s ktorým má náš národ smutné skúsenosti. A práve toto, aby náš človek už raz videl, že sa budú plniť jeho želania, že bude Slovensko rásť, že bude rásť celý štát, že jeho nacionálne práva sú zabezpečené a sociálne a hospodársky sa budú neustále zlepšovať, toto je myslím Slovenskej národnej rade, tej, ktorej na základe týchto osnov má sa obnoviť, položené do veľa ako základná záležitosť. Ako sa k týmto problémom zachová, čím k nim prispeje, to je práve otázka jej poslania, jej rozsahu a povedal by som aj jej autority v našom národe. Za našu stranu, za Komunistickú stranu by som chcel poznamenať, že víťame a budeme hlasovať za obidve tieto osnovy, ako boli tu navrhnuté, a želáme si najmä, aby vo všetkých týchto ľudových orgánoch, či v miestnych a okresných národných výboroch a Národnej rade vyberaní boli ľudia vo všetkých politických stranách, osobne najčestnejší, najkvalitnejší ľudia, práce schopní, v každom prípade, ale politicky spoľahliví, ľudia oddaní republike a oddaní tým záhadám, na ktorých Slovenská národná rada vznikla. Naša strana dôsledne, pokiaľ je

to v jej vplyve, bude túto politiku prevádzať, dôsledne bude plniť dohodu, ktorú sme v Národnom fronte o týchto otázkach prijali a kde sme konkrétne opatrenia na seba vzali. Veľmi si želáme, aby ostatné strany Národného frontu tú istú dôslednosť vyvinuly, aby tak isto ľudí vyberali a tak tieto nové orgány boli práce schopné. Lebo od nich bude v najbližšom období, od nich bude závislý vývoj politický. (Potlesk).

Predseda SNR Dr. Jozef Lettrich:

Ďalší rečníci nie sú prihlásení, prikróčime k hlasovaniu o osnove o obnovení Slovenskej národnej rady. Kto je za prijatie osnovy, nech zdvihne ruku. To je väčšina, vyhlasujem osnovu za nariadenie Slovenskej národnej rady.

Prikróčime k prerokovaniu 3. bodu programu, to je zpráva právneho výboru o návrhu Predsedníctva Slovenskej národnej rady na vydanie nariadenia o obnovení národných výborov na Slovensku na podklade výsledku volieb do Ústavodarného národného zhromaždenia.)

Udeľujem slovo pánu zpravodajcovi Dr. Júliusovi Viktorymu.

Povereník Dr. Július Viktor:

Slávna Slovenská národná rada! Ja by som tu len prečítal doplnkom tuhá ešte niektoré veci, ktoré právny výbor navrhuje plénu na prijatie v tejto osnove.

A síce v § 1 navrhuje sa vynechať v ods. 2 v štvrtom riadku slová „nie sú zo zápisu do voličských soznamov vylúčené (§ 3 cit. zákona)” a tam sa vsunie slovíčko „ktoré”.

V ods. 3. na str. 2 litera ch) v druhom riadku „ak boli arizátori živností alebo podnikov”, to slovíčko „alebo”. To isté aj v 4. ods. v 4. riadku za slovami protifašistickými organizáciami „alebo”.

V § 2 navrhujem vynechať v ods. 2. v 3. riadku slová „jednak ONV pri ktorom je zriadená”.

V ods. 4. za prvú vetu doplniť vetou „predsedu a zástupcu členov z členov ORK” to znamená, že tá komisia má 8 členov nie 9. Termín do 16. augusta 1946.

Ods. 5. sa dopĺňa takto: za slovíčko v prvom riadku, „ktorá okrem podmienky bydliska splňuje podmienky atď.”

V 7. ods. vypadajú potom slová: „v takomto prípade sa nevyžaduje splnenie podmienky bydliska podľa § 1 ods. 2” to vypadne.

V 8. ods. v prvom riadku po slove ORK sa vsunie „alebo jeho náhradník”. Posledná veta v tomto odseku vypadne. „Ustanovenia predchádzajúcej vety platia obdobne i o náhradníkoch” to vypadne.

V 9. ods. tam vypadne tretia veta a nahradí sa vetou, ktorá bude znieť: „O návrhu, proti ktorému hlasovali dvaja členovia zastupujúci rôzne politické strany, rozhodne ústredná rozhodčia komisia (§ 3), ktorej treba spisy ihneď predložiť”. § 3 sa mení a bude znieť: „Ústredná rozhodčia komisia. Ods. 1.: Pri Povereníctve pre veci vnútorné zriaďuje sa Ústredná rozhodčia komisia (v ďalšom texte URK), ktorá a) zisťuje, či kandidáti pojatí do listín kandidátov podaných pre obnovu okresných národných výborov vyhovujú podmienkam § 1,

b) rozhoduje o prípadoch prikázaných jej podľa § 2 ods. 9. Ods. 2. Pre slozenie ORK platia obdobné ustanovenia § 2 ods. 3. až 6. a 8. s tou zmenou, že návrhy na menovanie ich členov § 2 ods. 3. podávajú predsedníctva politických strán. Tá istá osoba nemôže byť zároveň členom ORK a URK. 3: URK sa platne usnáša v prítomnosti nadpolovičnej väčšiny svojich členov, väčšinou hlasov. Predseda má hlasovacie právo. Rozhodnutie URK je konečné.

V § 4. volebné výbory, tam je v prvej vete ods. 1. „rozdelia”, správne má znieť „pridelia”, volebné mandáty do obnovených národných výborov pridelia”. Termíny litera a) v ods. 3 to je 24. augusta okresný volebný výbor. Miestny volebný výbor to je 24. septembra.

V § 5. termíny, dokedy treba predložiť kandidátne listiny pre okresné národné výbory do 17. augusta 1946, pre miestne národné výbory do 5. septembra 1946.

V § 7. na str. 7. v druhom riadku po slovách „volebných výborov” sa dopĺňa „a potvrdiť podateľovi deň a hodinu podania”.

V § 8. tu druhá veta bude znieť takto: „Za tým cieľom dajú soznamy všetkých kandidátov vyložiť prostredníctvom príslušných MNV v sídle národných výborov o ktorých obnovu ide, ako aj v bydlisku jednotlivých kandidátov”.

V § 9 to je nie „rozdelenie”, ale „pridelenie” mandátov.

V § 14. sa doplní vetou: „Smernice vyhlási v Úradnom vestníku”.

V § 15. tá veta bude znieť takto: „O pomocné prostriedky pre volebné výbory a

rozhodčie komisie, najmä o vystrojenie miestnosti a pracovné sily, postarajú sa predsedovia národných výborov, poprípade Povereníctvo pre veci vnútorné”.

Prededa SNR Dr Jozef Lettrich:

Otváram rozprava a udeľujem slovo pánu členovi Rady Slosiarikovi.

Člen SNR Pavel Slosiarik: *PS*

Slávna Slovenská národná rada! Pán povereník Dr. Husák náležite zhodnotil význam, ale aj poslanie Slovenskej národnej rady. Poukázal na prácu, ktorú spravila a vykonala v prospech štátu i národa. Teraz, keď máme aspoň v krátkosti zhodnotiť veľký význam našich národných výborov, či už miestnych, alebo okresných, prichodí nám predovšetkým radostne konštatovať, že uvedením v život tohto nariadenia, ktoré sa týka reorganizácie národných výborov, či miestnych, alebo okresných, podľa výsledku do volieb Ústavodarného národného zhromaždenia, presvedčíme celú slovenskú našu pospolitosť o tom, že v našom štáte i v našom národe zachovávajú sa demokratické princípy vládnutia. Mnohých tých netrpezlivcov a mnohých tých, ktorí už pochybovali azda o tom, že u nás príde vskutku k demokratickému rozriešeniu týchto otázok, zahánbime, a mnohých, ktorí čakali, aby sa takto stalo, posilníme zo dňa na deň, že demokracia u nás má slovo, bude mať slovo, aj sa chápe správne. Národné výbory vyrástly a vznikly z tej istej žirnej pôdy, ako vyrástli naša najvyššia ustanovizň slovenská i štátna, Národná rada. Tieto inštitúcie sú výsledkom práce a boja ilegálnych pracovníkov protifašistických a všetkých tých bojovníkov, ktorí sa snažili a zvrhli jarmo fašizmu akýmkoľvek spôsobom a v akejkoľvek forme sa u nás na Slovensku zakladajúcom. Po prvýkrát pristupujeme k úradne nariadenej reorganizácii nár. výborov, aby sme tieto národ. výbory tak reorganizovali, aby vskutku do nich sa dostali ľudia po každej stránke zodpovední. Zodpovední predovšetkým politicky, ľudia, ktorí majú po každej stránke politické čisté ruky, čisté svedomie a čistú minulosť. Ale potom aj ľudia morálne, mravne zodpovední a ľudia, ktorí aj požívajú vážnosť a sympatie i popularitu v širokých vrstvách nášho pospolitiého ľudu. Doteraz veľkou chybou bolo, čo ani nemožno zazlievať, veď to bolo dosiaľ len

revolučné riešenie v národných výboroch, že sa tam dostali mnohoráz ľudia mravne nečistí a mnohoráz ľudia, ktorí schovali celú svoju mravnú špinu za politickú legitímáciu tej alebo onej strany. Nedivme sa, že mnohí, aj dobrosrdeční ľudia začali na národné výbory, pravda, neoprávnene nadváť. Chválabohu, stalo sa to len málo, ale boly tieto zjavy. Ale teraz, keď prichádzame skutočne už k úradne nariadenej reorganizácii, bude povinnosťou predstaviteľov všetkých politických strán bez rozdielu, aby tam postavili ľudí mravne i politicky cenných a vážených a aj ľudí, ktorí vedia vskutku za svoju funkciu pracovať a tú funkciu reprezentatívne zastáť, pravda pracou, nielen slovami, ale i prácou. Len takto vážnosť a meno národných výborov pozdvihneme, zhodnotíme a prehĺbime a dokážeme všetkým pochybovateľom, že národné výbory splnily svoje poslanie, že národné výbory splnia, ako doteraz na mnohých miestach z väčšej časti splnily svoje národné a štátne poslanie. Ako som spomenul, (predovšetkým ide o to, aby sa do národných výborov dostali ľudia morálne i politicky čisti. Pravda, keď pri Národnej rade sa hovorí o prednostnom práve pre ilegálnych pracovníkov, pre partizánov, bojovníkov v povstaní atď., to je zdôraznené, a aj právom predkladané pred všetky politické strany; aj my demokrati stopercentne súhlasíme s týmto, len fakt je ten, že musí sa ešte raz dbať na to, aby sa tam dostali opravdu ilegálni pracovníci, nie ľudia, ktorí si akýmkoľvek spôsobom, rodinkárením, priateľstvom, alebo aj za peniaze, dokonca získali nejaťú „bumašku“, ale vskutku ľudia, ktorí sa o ilegálnu prácu a o ilegálny boj zaslúžili. Takíto ľudia majú a budú mať prednostné právo a majú ho mať vo všetkých stranách bez rozdielu.) A predovšetkým veľmi dôležité je to u okresných národných výborov, lebo tieto majú dnes skutočne veľkú kompetenciu a tam sa jedná o veľké materiálne i duchovné hodnoty, keďže majú širokú samosprávu, aby sa tam dostali vskutku ľudia cenní a vážení všeobecne, aby sa nikdy nehľadelo na pribojnosť z partajnickej väčšiny, keď ten, alebo onen človek pre stranu viac vykoná, ale aby sa jednalo vždy a hľadelo na ľudí, ktorí vedia skutočne pracovať objektívne pre celok. Nie je dobré, a v budúcnosti, vážení pánovia a dámy, musíme si najmä u okresných národných výborov dať pozor, aby sa do národných výborov

nedostali ľudia, ktorí nevedia byť v určitých veciach vskutku znášateľní, ktorí ťažko získajú ovzdušie dôvery, pre svoju nespriatnosť narušujú vzájomný dobrý vzťah. Lebo (bez ovzdušia dôvery nebudeme môcť v národných výboroch) či v miestnych, alebo v okresných (podporiť ten veľký a vznešený program našej novej vlády, ktorý predovšetkým musia podporovať národné výbory, ako reprezentanti, či už v okresoch, či už v mestách, alebo dedinách. A keby ovzdušie tejto dôvery bolo narušované akýmkoľvek spôsobom čiste pre partajnícke ciele a účely, isté je, že národné výbory nevykonali by tú prácu tak, ako ju vykonať majú. Ako Slovenská národná rada, tak národné výbory, či už okresné, alebo miestne, majú veľké svoje poslanie a práve tak pri tejto reorganizácii musia dokázať a presvedčiť tých zaslepcov, ktorí dosiaľ pochybovali o úspešnosti národných výborov o tom, že národné výbory sú vskutku cenné a úspešné ľudové inštalácie vládnutia, v ktorých ľud sám ozaj slobodne zvolených zástupcov si vyvolil, aby jeho veci najlepšie viedli a spravovali.) Ale predovšetkým, ako som už raz povedal, potrebné je ovzdušie dôvery (Dobre by bolo, keby ovzdušie tejto dôvery bolo predovšetkým získané u vás, na vedúcich miestach, najmä tu, kde držíte spolu komunisti s demokratmi v rukách veslo nášho národného života. A potom takto, aby ste toto ovzdušie dôvery šírili po okresných národných výboroch i po miestnych národných výboroch. Dotiaľ, kým s vrchu sa bude rozduchovať nedôvera medzi pospolitým ľudom, dotiaľ sa ani v miestnych a okresných národných výboroch nebude môcť, dámy a pánovia, vykonať to, čo by sme vykonať mali.) Teďa predovšetkým tu treba ako zdôrazňoval pán povereník Dr. Husák, spolupráca, ale čestná, lojálna a nezáľudná, ktorej vskutku vždy pôjde o dobro slovenského národa a o dobro nedeliteľnej Československej republiky. (Potlesk).

Predseda SNR Dr. Jozef Lettrich:

Udeľujem slovo členovi Národnej rady pánu Žiakovi.

Člen SNR Andrej Žiak:

Slávna Slovenská národná rada! Revolučné časy slávneho Slovenského národného povstania vytvorili inštitúciu národných výborov nie bez opodstatnenia. Naše postavenie prýštilo zo širokých sloven-

ských vrstiev odstrániť fašistickú diktatúru a nastoliť demokratický poriadok. Základy demokratického zriadenia spočívajú v malých oblastiach už v dávnej minulosti. Vtedy, keď panovala svojvôľa kráľov a zemepánov, jednoduchý sedliacky a v mestách remeselnícky ľud, na svojich spoločných rokovaníach rozhodoval o záujmoch v obci a v oblasti. V týchto rokovaníach duch a hlas národa prenikal a pôsobil na usporiadanie verejných vecí v obciach a v mestách. Naše miestne a okresné národné výbory majú rovnaký účel, a to v priaznivom štátnom ľudovo-demokratickom zriadení uplatniť ducha a hlas národa pri spravovaní verejných vecí, tak obcí, ako aj miest. Úlohy miestnych a okresných národných výborov sú široké a rozprestierajú sa na všetky úseky verejnej správy v obciach a v okresoch. Hlavnou úlohou v prítomnom čase je konsolidovať, upravovať vnútorný život zavedením poriadku do susedského a občianskeho života občanov, zabráňovať susedským rozbrojom, sporom, spravodlivo rozdeľovať občianske povinnosti a bdiieť, aby občania neboli ukrátení o svoje práva. Okrem tohto hlavného úkolu je i mnoho významných a menej významných úloh, ktoré miestne a okresné národné výbory majú plniť. Doterajšie výsledky prác miestnych a okresných výborov boli zhodnotené aj v prejavoch rečníkov v Slovenskej národnej rade aj v dennej a periodickej tlači. V miestnych i v okresných výboroch vyskytli sa i nezdravé zjavy, o ktorých sa písalo a hovorilo naširoko. No, kladné prínosy do usporiadania nášho verejného života boli rozhodne a nepomerne väčšie, ako nedostatky. O tom, čo sa robí dobre, nehovorí sa toľko, ako o tom, čo je zlé. Je to z jednej strany správne, veď dobre konať je povinnosťou jednotlivcov i spoločnosti, ale pokladám za spravodlivé vysloviť na tomto mieste slová uznania i povzbudenia tým činiteľom, predsedom i členom miestnych i okresných národných výborov, ktorí svojou čestnou nezištnou prácou v ťažkých dobách pomáhali Slovenskej národnej rade i vláde Československej republiky budovať poriadok, právnu istotu, bezpečnosť, hospodárske zveľadenie a pokoj v našom ťažkoskúšanom národe a v našej krvi, utrpením a smrťou najlepších vykúpenej a znovuvzkriesenej Československej republiky. Pokladám za potrebné zdôrazniť, že miestna samospráva, ktorej výrazom sú miestne výbory a

okresné výbory, musí prebúdať v občianoch cit spoločného záujmu na spoločných veciach národných, kultúrnych, hospodárskych a sociálnych, žiť osobnej a spoločnej povinnosti, starať sa, aby verejné veci boli spravované rozumne a poctivo.

V právomoci miestnych výborov je opravovať cesty, udržiavať čistotu obce, spolupôsobiť pri zostavení regulačných plánov, budovať verejné studne a vodovody, spolupôsobiť pri budovaní škôl, kultúrnych domov, zaisťovať dobrú kvalitu hospodárskych zvierat, snažiť sa o zriadenie čistiacich staníc, osivových, umiestnenie traktorových staníc a strojov pre mechanizáciu poľného hospodárstva, spolupôsobiť pri prevádzaní pozemkovej reformy na podklade spravodlivosti, najmä uprednostňovaním zaslúžilých žiadateľov, partizánov, zahraničných vojakov a ilegálnych pracovníkov. Všetky tieto úlohy uvážiac, každý uzná, že aj dedičan, aj mešťan má záujem na tom, aby sa verejné veci spravovali tak, ako náleží. Každý, kto sa naučí mať zmysel pre spoločné záujmy v malej obci, naučí sa povinnostiam voči okresu a štátu. Občania budú voliť členov výborov, skúsenosti s doterajšími členmi sú dostatočné, aby sa do výborov dostali občania dôveryhodní, čestní, s bezchybnou politickou minulosťou, áno, so zásluhami, ktorí majú na mysli záujem obce, okresu a nie záujem a prospech vlastnej osoby a svojej rodiny. Inštitúcia národných výborov, ako demokratická ustanovizeň, učí ľudí pracovať pre druhých, učí účinnej spolupráci, rozvíja zdravý zmysel, súdržnosť a zmysel pre pospolitosť. V tejto práci sú nutné často aj ústupky a kompromisy. Naše miestne výbory a okresné výbory budú obnovené na základe výsledkov demokratických volieb; pokladám za nedostatok nášho politického života, že obnova prichádza prineskoro. Nie tak, ako bolo pôvodne určené, do mesiaca, a ako sa obnova prevádza v Česku a na Morave. No, hoci obnova prichodí oneskorene, vítam toto nariadenie a prosím všetkých demokratických občanov Slovenska, aby pri obnovení výborov postupovali zákonite, v duchu dorozumenia a povznesenia sa nad úskoprsé strannické záujmy, aby sa nevyškýtali rušivé momenty, aké sa, keď aj zriedkavo, ale jednako len vyskytli pri obnove miestnych a okresných výborov v Česku a na Morave a ktoré by nijak neprospejeli nášmu menu pred demokratickým zahraničím.

A teraz dovoľte, aby som sa dotknul niektorých vývodov práve v súvisi s voľbami, ako základom, na ktorom obnovujeme Slovenskú národnú radu, okresné a miestne národné výbory. Nechcem byť ani advokátom, ale rád by som bol spravodlivým posudzovateľom celej tejto veci, ktorá dodnes má, či v tlači, či vo verejnom živote slovenskom stálu a veľkú ozvenu. My, demokrati hovoríme, že bola proti Demokratickej strane vzbudená a prevádzaná hrozná kampaň, toto isté počívame, že nezodpovedná kampaň bola urobená proti Komunistickej strane Slovenskej. Priatelia, mnoho bolo toho, čo nám nerobí česť ani jednej, ani druhej, tretej, či štvrtej strane. Ale povedzme si úprimne, je to nedostatok skôr osôb, ako je to nedostatok strán. Ľudia nedokonali robia všeličo zle. A musíme konštatovať pravdu, že tá kampaň proti Demokratickej strane bola vyvolaná prv a ráznejšie, ako bola obrana, a snáď určitý tiež útok zo strany Demokratickej. Bolo povedané, že protikomunistický boj bol celkom podľa štýlov 7 rokov nacizmu. Musíme tu konštatovať, že vedenie Demokratickej strany rozhodne nedalo príkaz na takéto boj. Demokratická strana je stranou, ktorá sa rozhodne a bezvýhradne hlási k pravej demokracii a je stranou protifašistickou a preto ani nechce a neužíva fašistické spôsoby. Vybočenie z demokracie nazývať to, že na Slovensku 62% voličov prejavilo dôveru Demokratickej strane, je pochybná vec. Čo sa stalo? Rovnako Komunistická strana, ako strana Demokratická a menovite strana Slobody, uvážily, že na Slovensku je mnoho ľudí, veriacich katolíkov, ktorí ako väčšina občanstva musia mať svoje demokratické zastúpenie, či už v Ústavodarnom národnom zhromaždení, či v Slovenskej národnej rade, okresných výboroch, alebo v miestnych výboroch. A tu nešlo o aktivizáciu ľudáckych hlasov a ľudáckych síl, išlo o čosi celkom iné, a budme si úprimní, išlo o toto iné všetkým stranám. Kedysi to povedal priateľ Žingor, keď vravel, že za hlasy každá strana je ochotná k určitým ústupkom. A nikto nesmie zakrývať ani zatajovať, že o tieto hlasy katolícke všetkým stranám išlo. Ale je tu chyba lávky. Ktosi tak zvykol posudzovať slovenského katolíka, že dával medzi katolíka a ľudáka znak rovnosti a toto bola chyba. Veď katolícke hlasy v Komunistickej strane a rozhodne ich je tam slušné percento v tých tridsiatich percen-

toch, sú aspoň tak ľudácke, ako katolícke hlasy v Demokratickej strane, myslím, že je tu skôr zlomyseľnosť, skôr neobjektívnosť, ako zisťovanie pravdy. O čo ide, prepáčte mi, že sa dotknem azda ideových základov, ktoré žiadaly by väčšej prípravy, väčšieho prichystania, ako je to možné pri debate, alebo reagovaní na vývody určitých priateľov, rečníkov Komunistickej strany. Uvážme, že náš politický život organizuje sa na ideových, svetonázorových základoch. Uvážme, že kým Demokratická strana svojím občianskym, sociálne reformným úsilím a snažením orientuje sa k idealistickej filozofii, zatiaľ Komunistická, marxistická strana, buduje na materialistických zásadách. Niet pochyby o tom, že veriaci, pozitívne veriaci katolíci, evanjelici, dôkladne uvažuje o tom, pre koho sa rozhodnúť teraz, i keď vidí, že sociálne snaženia, hospodárske snaženia, usporiadanie života je skutočne rovnakým programom jednej i druhej strany, veď dnes tvoríme stále program Národného frontu, či už v Košiciach, alebo sme vytvorili program Národného frontu teraz pri tretej vláde Československej republiky. Jednako v celom tomto boji predvolebnom zisťujem, a mám osobný náhľad, išlo skutočne o tento rozdiel. Išlo o to, že to katolíctvo, to kresťanstvo na Slovensku, videlo Demokratickú stranu budujúcu na základoch kresťanských, idealistických, kým zo strany Komunistickej videlo záruku, rešpektovanie náboženského cistenia ľudu, ale v ideologických základoch videlo materialistický princíp, ktorý sa diametrálne rozchádza s kresťanstvom. Toto je môj názor, a toto je názor veľkej väčšiny slovenského ľudu, keď sa prihlásil k programu strany Demokratickej. Aké sa tu vyskytli spôsoby pri náboře voličstva pre jednu, alebo aj druhú stranu, ja by som Vám dovolil si citovať z pamäti niektoré nápisy, ktoré ešte dodnes dážd' nesmyl. V Novom Meste n/Váhom je na stene veľký nápis „Kresťan-katolíci, roľníci, robotníci, inteligent, volí KSS“, „Katolíci volia číslo 3“. Žiaľbohu, vidím aj také nápisy, že ten náboženský boj sa tu skutočne rozvinul, čo nám ako kresťanom a pokrokovým ľuďom, vzdelaným ľuďom neslúži ku cti, keď sme čítali i také nápisy: „Radšej voľte katov, ako luteránskych demokratov“ a ešte iné všelijaké spôsoby; vedeli sme, že rovnako naše politické strany zaujímaly sa o toho katolíckeho voliča, ale tu chcem prehlásiť: Vedenie Demokrati-

ckej strany nemá záujmu a rozhodne stavia sa proti tomu, aby sa Demokratická strana stala klerikálnou. Podľa jasných smerníc programu, podľa prejavov zodpovedných činiteľov Demokratickej strany, Demokratická strana nechce byť ani katolícka, nebude ani evanjelická, Demokratická strana bude demokratická, postavená na kresťanských základoch. Zaujímavé je, čo musím tuhá zistiť, že zatiaľ zo strany priateľov komunistov vytýka sa nám nábor členov katolíckych vrstiev, pokladá sa to za najväčší hriech, pokladá sa to za demagógiu, za politický klerikalizmus, za ten čas nepozorujeme jedno, že by priatelia-komunisti, takto otvorene a rozhodne adresovali svoje slová aj Strane Slobody, ktorá rozhodne s väčšou váhou zdôrazňovala svoj katolícky program, ktorá vyslovene budovala na klerikálnych zásadách, menovite pri styku s voličmi. A tuhá sa mi zdá čosi nie dosť správne, že sa meria celkom inak jednému a meria sa inak druhému. Zdôrazňujem, je čas, aby sme z politických bojov, z politických hádok konečne už vyšli a aby sme začali hovoriť aj o práci, aby sme sa nemuseli stále hašteriť o to, ktorá strana je ľudáckejšia. Žiaľbohu, tých ľudáckych hlasov je príliš veľa i v jednej i v druhej i tretej strane, alebo snáď i v štvrtej strane. Život musíme chápať taký, aký je. Tým nechcem povedať, žeby sme my v Demokratickej strane chceli nechať uplatniť sa tým činiteľom, ktorí by mali niečo s fašizmom. Osobne a verím, za vedenie Demokratickej strany odmietam každého, kto by chcel vnášať do Demokratickej strany politický klerikalizmus, alebo kto by nedajbože chcel vnášať do radov a do vedenia strany fašizmus. (Povereník Dr. Husák: Generálnych tajomníkov!) Vyporiadame sa so všetkými. (Podpredseda SNR Holdoš: Pomôžeme!) Budeme, prosím, kritizovať politické strany, práve tým sa demokratickému štátu dávajú veľké hodnoty, že je tu možnosť vzájomnej kritiky. Nech je len tá kritika vecná a spravodlivá a nech je v nej nie toľko zlomyseľnosti, ale viac dobrej vôle, viac úprimnosti po lež očiste verejného života. Dovolil by som si ešte poukázať na reči, ktoré sa stále prizvukujú, že Demokratická strana nemá dostatočne podložený svoj vzťah k Sväzu sovietskych socialistických republík. Poviem Vám jednu príhodu: prišli do Nového Mesta ruskí vojaci, srdečne sme ich privítali a veliteľ ma na-

vätivil s viacerými dôstojníkmi, prišli aj priatelia z Komunistickej strany. Mne bolo trochu neprijemné, že títo páni s určitou servilnosťou chceli sa stále akosi vtrieť do priazne a hovorili „ja som komunista“ a zdôrazňovali to traja, alebo štyria. Ja som povedal, ja som orientovaný demokraticky, a priateľ, vysoký dôstojník, povedal: „Stalín prikázal, aby Československá republika bola protifašistická a demokratická“. My tieto slová Stalínove berieme ako slová veľkého štátnika, vojvodu, ktorého si úprimne, bezvýhradne zo svojej slovenskej duše ctíme a na tieto slová staviame, staviame na našej úzkej slovanskej spolupatričnosti k Rusku a ubezpečujem každého, kto pochybuje o našom vzťahu, alebo o vzťahu konkrétne povedané Demokratickej strany k SSSR, že sa mylí a že dostatočne faktami doteraz vykonanými a v budúcnosti dokážeme, že tá naša láska k SSSR je nielen otázkou akéhosi politického kurizovania, ale že je to láska úprimná, srdečná, láska slavianská. (Potlesk.)

Úlohy v našich samosprávnych celkoch, obciach a okresoch vidím v prítomnom čase v bezvýhradnej spolupráci národných výborov so Slovenskou národnou radou, so Sborom povereníkov i s Ústavodárnym národným shromaždením i československou vládou. Po všelijakých skúsenostiach v predvolebnej príprave a po volebnom nedorozumení, ktoré dúfam, že sa pomaly podarí dobrým statočným ľuďom s jednej i s druhej strany eliminovať, je už čas položiť ruky k tvorivej práci. Budovateľský program tretej vlády Čechov a Slovákov vláda len tak uskutoční, ak bude mať v nás, demokratoch, komunistoch, ak bude mať v národných výboroch, okresných a miestnych, áno, v každom občani svojo účinného spolupracovníka. My sa demokrati k tejto práci budovateľského programu úprimne hlásime a ruky k cieľu priložíme. Ide menovite o tú časť programu, ktorý jasne označuje dvojročný budovateľský plán a ktorý sa nám podarí uskutočniť, keď miestne a okresné národné výbory budú reprezentantmi ľudového, skutočne demokratického režimu, a keď ako také udržia pracovné úsilie širokých vrstiev nášho ľudu v dedinách i v mestách v budovateľskom diele. Inak povedané, budovateľský program vlády musí byť programom aj miestnych národných a okresných národných výborov.

Končím konštatovaním, že najlepšou školou demokracie sú demokratickým spôsobom zvolené a pre blaho širokých vrstiev ľudu pracujúce národné výbory, že najlepšie sa dá pracovať v politickom ovzduší dorozumenia, vzájomnej úcty, dobrej spolupráce a zo srdca želim slovenskému ľudu, aby naše miestne národné výbory, okresné národné výbory, Slovenská národná rada, boly odzrkadlením demokratických túžob slovenského ľudu, boly veľkým odkazom Slovenského národného povstania a zároveň aj odzrkadlením našej vysokej československej demokratickej tradície. (Potlesk).

Predseda SNR Dr. Jozef Lettrich:

Udeľujem slovo členovi SNR pánu Homerovi.

Člen SNR (Teofil Homer):

Slávna Slovenská národná rada. Máme pred sebou návrh Predsedníctva Slovenskej národnej rady na vydanie nariadenia o obnovení Slovenskej národnej rady na podklade výsledku volieb do Ústavodárneho národného shromaždenia, ako aj nariadenie Slovenskej národnej rady o obnovení okresných a miestnych národných výborov. K tomuto dovoľím si (za Stranu Práce) poznamenať v krátkosti: (Nech do týchto ľudových orgánov sú vyslaní ľudia skutočne dobrej a nekalej minulosti. Nech sú to ľudia nie zafažení ako politicky, tak po stránke mravnej. V prvom rade nech sú to takí, ktorí sa o oslobodenie vlasti zaslúžili.) Aby sme týmto dokázali po každej stránke, že sme schopní viesť náš verejný život riadne k plnému uspokojeniu, v prospech slovenského ľudu a taktiež celej ľudovodemokratickej Československej republiky. Nech každý, ktorému sa tejto funkcie dostane, pracuje pre dobro národa a vlasti a nie pre úzkoprse záujmy strannícke alebo pre svoje vlastné osobné záujmy. Chceme, aby na týchto zásadách bol plnený vládny program Čechov a Slovákov, aby na týchto zásadách bola budovaná pevná, nedeliteľná, jednotná Československá republika. Do tohto programu sa i strana Práca na Slovensku plne zapája. Sme za dôsledné plnenie vládneho programu na poli politickom, hospodárskom, sociálnom ako i kultúrnom, sme za úplnú, rýchlu a za spravodlivú očistu verejného života, podľa dohody Národného frontu, aby konečne prišlo k riadnemu skonsolidovaniu pomerov na Slovensku.

Aby boli vzatí na slovo a zodpovednosť všetci tí, ktorí sa previnili proti slovenskému národu a pomáhali búrať Československú republiku. So všetkými vinníkmi nech je naložené podľa zásluhy. Hospodársky život v našom štáte nech je vedený dobrými a schopnými odborníkmi, aby existencia štátu bola hospodársky zaistená a aby sme čo v najkratšom čase odstránili všetky následky, ktoré nám zanechala šesť rokov trvajúca a ničiacia vojna. Nech je dosiahnuté z každého hľadiska sociálnych práv pracujúceho človeka, nech je riadne postarané o invalidov, ktorí pri oslobodzovacom boji doma v národnom povstaní i v zahraničnom boji prišli o zdravé údy a nie sú schopní práce. Týmto nech je daná možnosť riadne žiť a venovaná najväčšia pozornosť. Taktiež nech v najväčšom rozsahu venovaná je starostlivosť o vdovy a siroty, ktorých mužovia a otcovia položili životy za slobodu v boji proti nepriateľovi. Aby neboly výkriky biedy a žobroty so strany týchto o slobodu zaslúžilých ľudí a na druhej strane uplatňoval si iný na úkor týchto blahobyť a čo najväčšie pohodlie.

Slávna Slovenská národná rada! Nech sa zakorení do nášho štátneho zriadenia sociálna ľudskosť v najväčšom rozsahu a nech zmizne vykorisťovanie človeka človekom, po čom volá už niekoľko generácií. Mládež nech je vychovávaná v láske k vlasti, mravne, ku kultúrnej vzdelanosti a aby boly z našej mládeže vypudené všetky poznatky, ktoré im boli vštepované za Tisovho a Tukovho režimu. Aby bola mládež národnostne uvedomelá a na týchto princípoch na duši pevná. Lebo len na týchto zásadách po stránke výchovy mládeže môžeme vidieť budúcnosť národa a republiky a len takto môžeme mať istotu, že národ a budúce jej generácie budú zaistené.

Slávna Slovenská národná rada! Na týchto zásadách zapojuje sa Strana Práce Slovenska do plnenia vládneho programu Čechov a Slovákov, na týchto zásadách chceme budovať novú ľudovo-demokratickú republiku a zaistiť spokojný život celého národa. Ja tu s tohto miesta potvrdzujem, že naša strana, Strana Práce, chce vykonať tú najlepšiu prácu pre národ s ľuďmi takými, ktorí si zasľúbia, aby do tejto práce boli zapojení. Ja vítam osnovu a Strana Práce bude zaňu hlasovať.

Predseda SNR Dr. Jozef Lettrich:

Zakľúčujem rozpravu a prikróčime k hlasovaniu. Kto je za prijatie osnovy nariadenia, nech zdvihne ruku. To je jednomyseľné, vyhlasujem osnovu za nariadenie Slovenskej národnej rady.

K slovu sa prihlásil člen Rady pán Dr. Ing. Linczény; udeľujem mu slovo.

Člen SNR Dr. Ľudovít Linczény:

Panie a páni! Dovoľte, aby pri odchode do pražského parlamentu rozlúčil som sa so Slovenskou národnou radou závažnou interpeláciou členov Slovenskej národnej rady Dr. Linczényho, Topoliho a spoločníkov, Slovenskej národnej rade vo veci Poliakmi obsadeného územia severného Spiša a hornej Oravy.

„Obyvateľstvo severného Spiša a hornej Oravy, ktorá teraz trpí pod poľskou nadvládou, historicky i etnograficky na 99% patrí do lona slovenského národa. Dokazujú to nielen štatistiky o sčítaní ľudu, ale najmä objektívne zistenia, prevedené oslobodzovacou Červenou armádou na tomto území roku 1945. Takéto svoje slovenské národné presvedčenie a vôľu žiť v Československej republike dokázalo aj skutkami. 326 jeho synov sa aktívne zúčastnilo ako partizáni na Slovenskom národnom povstaní. Hromadne sa hlásili do československej armády, ba ešte aj dnes mnohí svedomite si konajú svoju vojenskú službu v jej radoch. Na obránenie najprimitívnejších národných práv a svojho územia postavilo sa toto obyvateľstvo so zbraňou v ruke proti poľskému okupačnému vojsku.

Od obsadenia územia poľským vojskom a milíciou 17. júla 1945 týchto 25 proti svojej vôli od materského tela odtrhnutých obcí nepozná osobnej ani majetkovej bezpečnosti.

Že neslýchané, priam neľudské trýznenie obyvateľstva je skutočnosťou, toho dôkazom je zápisnične zistené: 14 zavraždených, 210 ťažko zbitých, 586 väznených ľudí a 5662 utečencov. A to všetko len preto, že tento jednoduchý, rázovitý a neochvejný ľud smelo sa hlási k svojej národnosti a prejavuje vernosť Československej republike. Keďže doterajšie prosby a volanie o pomoc u vládnych činiteľov boly bezvýsledné, ba i v záujme zlepšenia pomeru československo-poľského, menom tých 300.000 Slovákov Spiša a

hornej Oravy pýtam sa Slovenskej národnej rady:

1. Či sú jej známe neznesiteľné pomery, v ktorých bez akýchkoľvek kultúrnych a politických práv žije slovenský ľud Spiša a Hornej Oravy?

2. Či vie, že do konca júla t. r. príde do Československa delegácia amerických Slovákov, ktorá za súhlasu a pomoci našej vlády a Slovenskej národnej rady chce na medzinárodnom fóre žiadať spravodlivé riešenie tohoto akútneho problému?

3. Čo mieni Slovenská národná rada podniknúť, aby Slováci Spiša a hornej Oravy prestali byť pod tlakom a vrátili sa tam, kam patria, do sväzku slovenského národného celku a do Československej republiky. (Potlesk).

Predseda SNE Dr. Jozef Lettrich:

Keďže je program vyčerpaný, dnešné zasadnutie Slovenskej národnej rady zakľúčujem.